

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Švédská rodinná politika

Vypracovala: Adéla Straková
Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Hanáček, Ph.D.

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím zdrojů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Podpis studenta:

Poděkování

Mé poděkování patří PhDr. Vladimíru Hanáčkovi, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost, ochotu a cenné rady, které mi pomohly v celém průběhu zpracování bakalářské práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá švédskou rodinnou politikou. První část bude zaměřena na vymezení rodinné politiky a obecné vysvětlení pojmů souvisejících s rodinnou politikou, které poskytují teoretický podklad pro další části práce. Tato část bude dále zaměřena na historii a model švédské rodinné politiky. Druhá část bakalářské práce se bude věnovat popisu rodinné politiky ve Švédsku. Cílem je přiblížit model švédské rodinné politiky. Druhá část je teoretickým podkladem pro závěrečnou část bakalářské práce. Závěrečná část je zaměřena na opatření, kterými by se Česká republika mohla od švédského modelu inspirovat.

Klíčová slova: rodinná politika, rodina, Švédsko, Česká republika, přídatky

Annotation

This bachelor thesis deals with Swedish family policy. The first part will focus on the definition of family policy and a general explanation of concepts related to family policy, which provide the theoretical basis for the other parts of the thesis. This part will then focus on the history and model of Swedish family policy. The second part of the bachelor thesis will be devoted to a description of family policy in Sweden. The aim is to present the Swedish family policy model. The second part is the theoretical basis for the final part of the bachelor thesis. The final part focuses on measures that the Czech Republic could take inspiration from the Swedish model.

Key words: family policy, family, Sweden, Czech Republic, allowances

Obsah	
Seznam zkratk	7
Úvod	8
1 Rodinná a sociální politika	10
1.1 Rodina	10
1.2 Pojem sociální politika	11
1.3 Funkce a základní principy sociální politiky	11
1.4 Rodinná politika	13
1.4.1 Modely rodinné politiky	14
1.4.2 Nástroje rodinné politiky	15
1.4.3 Cíle rodinné politiky	16
2 Rodinná politika ve Švédsku	16
2.1 Demografické údaje	16
2.1.1 Porodnost a plodnost	16
2.1.2 Rozvodovost	18
2.1.3 Sňatečnost	19
2.2 Historický vývoj rodinné politiky ve Švédsku	19
2.3 Současný švédský model rodinné politiky	22
2.3.1 Rodičovský příspěvek před narozením dítěte	22
2.3.2 Rodičovský příspěvek	23
2.3.3 Příspěvek na bydlení	25
2.3.4 Přídavky na dítě	26
2.3.5 Rodiče, kteří spolu nežijí	26
2.3.6 Adopce	27
2.3.7 Školství	28
2.3.8 Sexuální výchova a dobrovolné rodičovství	31
2.3.9 Rovnost mužů a žen	32
2.3.10 Práva stejnopohlavních párů	33
2.3.11 Péče o seniory	33
3 Švédský model rodinné politiky jako inspirace pro Českou rodinnou politiku	36
3.1 Rodičovský příspěvek před narozením dítěte	36
3.1.1 Rodičovský příspěvek před narozením dítěte – komparace s ČR	36
3.1.2 Rodičovský příspěvek před narozením dítěte – inspirace pro ČR	36

3.2 Rodičovský příspěvek	37
3.2.1 Rodičovský příspěvek – komparace s ČR	37
3.2.2 Rodičovský příspěvek – inspirace pro ČR	39
3.3 Příspěvek na bydlení	40
3.3.1 Příspěvek na bydlení – komparace s ČR	40
3.3.2 Příspěvek na bydlení – inspirace pro ČR	40
3.4 Přídatky na dítě	41
3.4.1 Přídatky na dítě – komparace s ČR	41
3.4.2 Přídatky na dítě – inspirace pro ČR	42
3.5 Rodiče, kteří spolu nežijí	42
3.5.1 Rodiče, kteří spolu nežijí – komparace s ČR	42
3.5.2 Rodiče, kteří spolu nežijí – inspirace pro ČR	43
3.6 Adopce	44
3.6.1 Adopce – komparace s ČR	44
3.6.2 Adopce – inspirace pro ČR	44
3.7 Školství	45
3.7.1 Školství – komparace s ČR	45
3.7.2 Školství – inspirace pro ČR	46
3.8 Sexuální výchova a dobrovolné rodičovství	47
3.8.1 Sexuální výchova a dobrovolné rodičovství – komparace s ČR	47
3.8.2 Sexuální výchova a dobrovolné rodičovství – inspirace pro ČR	48
3.9 Rovnost mužů a žen	49
3.9.1 Rovnost mužů a žen – komparace s ČR	49
3.9.2 Rovnost mužů a žen – inspirace pro ČR	49
3.10 práva stejnopohlavních párů	50
3.10.1 práva stejnopohlavních párů – komparace s ČR	50
3.10.2 Práva stejnopohlavních párů – inspirace pro ČR	51
3.11 Péče o seniory	51
3.11.1 Péče o seniory – komparace s ČR	51
3.11.2 Péče o seniory – inspirace pro ČR	52
Závěr	54
Seznam literatury	56
Seznam příloh	66

Seznam zkratk

ČR = Česká republika

Kč = koruna česká

LGBTQI = lesbian, gay, bisexual, transgender and queer people

SEK = švédská koruna

MŠMT = Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

MPSV = Ministerstvo práce a sociálních věcí

Úvod

Rodina je základní jednotkou společnosti a má klíčový vliv na fungování celé společnosti. Rodinná politika má za cíl podpořit a chránit rodiny a poskytovat rovné příležitosti pro všechny členy společnosti. V dnešní době se rodiny setkávají s mnoha výzvami, jakými jsou například vysoké náklady na výchovu dětí, nízká úroveň podpory pro rodiče, kteří pracují nebo genderové nerovnosti v rodinách. Švédský systém rodinné politiky patří k nejvyspělejším a nejúčinnějším na světě, a proto může být dobrým zdrojem inspirace a příkladem pro jiné země, včetně České republiky. Téma rodinné politiky je aktuální, důležité a nabízí prostor pro užitečné přínosy pro společnost.

Práce je členěna na teoretickou a praktickou část. V úvodu teoretické části je přiblíženo, co vlastně rodinná politika zahrnuje a jaké jsou její nástroje a cíle. Důležitou stěžejní kapitolou je kapitola věnována švédské rodinné politice, kde je podrobně popsáno, jak se tato politika vyvíjela v průběhu času. V této kapitole jsou nadále rozebrány jednotlivé prvky současného švédského modelu rodinné politiky, který má za cíl podpořit rovnováhu mezi pracovním a rodinným životem a vytvořit podmínky pro rovné příležitosti pro všechny členy společnosti. Teoretická část této práce se zaměřuje na poskytnutí detailního a souvislého popisu švédské rodinné politiky, včetně jednotlivých prvků a nástrojů, které jsou v této oblasti využívány. Hlavním cílem této části je vytvořit ucelený a komplexní přehled o švédské rodinné politice a poskytnout tak podklad pro praktickou část, která bude vycházet z konkrétních prvků a nástrojů této politiky. Praktická část práce se věnuje porovnání klíčových prvků švédské rodinné politiky s českým systémem a analyzuje podobnosti a rozdíly mezi nimi. Tímto srovnáním se snaží identifikovat příležitosti a výzvy v oblasti rodinné politiky v České republice. Na základě těchto analýz a porovnání jsou navrženy strategie, které by mohly přispět k vylepšení současného stavu a inspirovat se osvědčenými postupy ze Švédska

Cílem bakalářské práce je provést analýzu systému rodinné politiky ve Švédsku s důrazem na jeho klíčové prvky. Na základě této analýzy se následně zaměříme na komparaci švédské a české rodinné politiky s cílem identifikovat klíčové rozdíly a shody mezi oběma systémy. Práce se zaměřuje na prvky, které by mohly být ze švédského modelu aplikovány v českém kontextu a jak by tato inspirace mohla přispět ke zlepšení podpory rodin v České republice.

Mým motivem pro volbu tohoto tématu bakalářské práce byla skutečnost, že část mé rodiny žije ve Švédsku. Dalším podnětem pro zvolení tohoto tématu byla aktuálnost rodinné politiky. Zároveň mě zajímalo, jak se česká rodinná politika odlišuje od švédské a jaké prvky rodinné politiky se ve Švédsku uplatňují a mohou sloužit jako inspirace pro Českou republiku.

1 Rodinná a sociální politika

1.1 Rodina

Pojem „rodina“ znamená pro každého něco jiného, a proto je velmi obtížné najít jednotnou definici, která by tento pojem dokázala pojmut tak, aby s ní všichni souhlasili. Dle MPSV (2004) nelze nalézt odpovídající definici rodiny i z důvodu proměnlivých hodnotových východisek, která závisí na kulturním a civilizačním prostředí dané společnosti. Většina literatur se shoduje na tom, že rodina je základní jednotkou společnosti a plní klíčové výchovné, sociální a ekonomické funkce. Rodina je charakterizována vzájemnou podporou, společným budováním a sdílením kapitálu a její význam se projevuje v celospolečenském kontextu.

V průběhu historie docházelo k výrazným proměnám v podobě rodinných uspořádání. Například v moderní společnosti, jak uvádí Anthony Giddens (2012) ve své knize „*Proměna intimacy*“, se intimita, sexualita a partnerské vztahy výrazně změnily. Giddens (2012) uvádí, že jedním ze znaků typickým pro moderní rodinu je úpadek dodržování genderových rolí a nárůst rovnosti mezi mužem a ženou. Dále se moderní rodina vyznačuje větší individualizací jedince, kdy jedinec více projevuje své potřeby a může si zvolit, jaký typ rodiny si přeje vytvořit. (Giddens, 2012)

V posledních letech docházelo k významnému vývoji v oblasti uspořádání rodinného života a v současné době existuje mnoho různých typů rodin. Vedle tradiční rodiny, kterou tvoří manželský pár a jeho potomci, jsou běžné i jiné formy rodinného života, jako jsou například nesezdaná a registrovaná partnerství. Rozlišování rodin může být založeno na různých kritériích, včetně právních norem. V české legislativě je dle §655 občanského zákoníku (z.č. 89/2012 sb.) „*hlavním účelem manželství založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“

1.2 Pojem sociální politika

Rodinná politika je součástí politiky sociální, a proto je vhodné nejprve objasnit pojem sociální politika. Jednotná definice sociální politiky nebyla dosud koncipována. Krebs říká, že: „*sociální politika je politikou, která se primárně orientuje k člověku, rozvoji a kultivaci jeho životních podmínek, dispozic, k rozvoji jeho osobnosti a kvality života*“ (Krebs, 2015, str. 17). Tomeš (2010) se neomezil na definici sociální politiky pouze jako soubor intervencí, které mají za cíl zlepšit sociální podmínky, ale poukázal na důležitost klíčových výrazů, které ji utvářejí. Tyto výrazy, jakou jsou „zájem“, „cílevědomost“, „úsilí, udržení nebo změna“, jsou zásadní pro formování sociální politiky, neboť slouží k dosažení cíle zlepšování poměrů ve společnosti.

V odborné literatuře se často používají pojmy aktivní a pasivní sociální politika, které se liší v přístupu ke zvládnutí sociálních problémů. Aktivní sociální politika klade důraz na prevenci a odstraňování příčin sociálního problému (tzv. kurativní přístup), zatímco pasivní sociální politika se zaměřuje na zmírnění dopadu těchto problémů (tzv. paliativní přístup) (Potůček, 1995, str.33).

1.3 Funkce a základní principy sociální politiky

Funkce sociální politiky spolu vzájemně interagují, doplňují se, a tak nemůžeme s jednotlivými funkcemi pracovat samostatně. Nejčastěji nalezneme v literatuře pět základních funkcí – rozdělovací a přerozdělovací, homogenizační, preventivní, stimulační a na závěr hlavní ochranná funkce.

Rozdělovací a přerozdělovací funkce patří mezi nejvíce komplikované, ale zároveň nejvýznamnější funkce. Pozornost nevěnuje pouze rozdělování důchodů, příjmů nebo mzdám, jak by se na první pohled mohlo zdát. Pod tuto funkci spadá i účelné začleňování lidí do společnosti. Obecně platí, že rozdělovací a přerozdělovací funkce se zabývá otázkami co, jak, komu, za co a podle čeho rozdělovat. (Krebs, 2015, str. 57)

Relativně novější funkcí je **homogenizační funkce**, která je úzce spjata s funkcí předchozí. Tato funkce má za úkol zajistit rovnost příležitostí pro všechny členy společnosti. Díky této funkci směřujeme k vyrovnávání sociálních rozdílů v životních podmínkách. Jako příklad můžeme uvést sociální pomoc skupinám obyvatelstva s nízkým příjmem, kterým je díky opatřením sociální politiky kompenzován příjem, který odpovídá výši společensky uznávaného standardu. (Krebs, 2015, str.62)

Další funkcí je **funkce preventivní**, jejímž středem zájmu je předcházet tomu, aby nedocházelo k nežádoucím sociálním situacím. Těmito situacemi mohou být ztráta zaměstnání, poškození zdraví nebo bída. Funkce se týká především vzdělávací a zdravotní politiky, které jsou jedním z oborů sociální politiky. U vzdělávání se jedná například o prevenci drogové závislosti, která může zabránit většímu výskytu drogově závislých lidí, kteří představují již zmíněnou nežádoucí situaci. (Krebs, 2015, str. 63)

Stimulační funkce, též označovaná jako funkce produktivity, usiluje o podporování a vytváření vhodného sociálního jednání jednotlivce. Tato funkce má díky stimulačnímu zaměření i stabilizační efekt. Stimulační funkce má za cíl minimalizovat sociální napětí a zabránit vzniku sociálních konfliktů v rámci společnosti. (Krebs, 2015, str.62)

Jako nejstarší a nejstabilnější funkce sociální politiky se **funkce ochranná** zaměřuje na minimalizace nebo úplné odstranění negativních dopadů nepříznivých sociálních událostí, což lze ilustrovat například situacemi s nezaměstnaností nebo příjmovou tísní rodin s více dětmi. (Krebs, 2015, str.57)

Kromě výše uvedených funkcí, můžeme uvést funkce, které vyplývají z Listiny základních práv a svobod občana. Těmito funkcemi mohou být funkce kontrolní, vyhledávací či zabezpečovací. (Krebs, 2015, str. 56)

Sociální politika se zaměřuje na změnu sociální reality (sociálního systému), přičemž musí věnovat pozornost základním principům sociální politiky. Klíčovým principem je princip sociální spravedlnosti, podle jehož pravidel dochází k rozdělování příjmů, bohatství nebo životních příležitostí. Druhým principem je princip sociální solidarity. Tento princip vychází

ze vzájemné podpory a sounáležitosti lidí. Základem sociální solidarity je vytváření a rozdělování životních podmínek a prostředků jedinců a sociálních skupin s cílem naplnění ideje sociální spravedlnosti. Princip, který se odlišuje od předchozího, nazýváme princip ekvivalence. Ekvivalence se opírá o rovnost při rozdělování důchodů, statků, služeb atd. Princip subsidiarity spojuje osobní zodpovědnost se solidaritou. Chápe člověka jako individuum, které v první řadě musí pomoci samo sobě. Pokud tuto možnost nemá, musí pomoci rodina. Po rodině přichází na pomoc organizace a v poslední řadě stát. Poslední princip sociální politiky se nazývá participace a znamená, že člověk není pouze pasivním příjemcem sociální pomoci, ale stává se plnoprávným a odpovědným subjektem, který je respektován a má možnost se aktivně podílet na rozhodování a realizaci sociální politiky. (Krebs, 2015, str. 27–39)

1.4 Rodinná politika

Doposud neexistuje jednotná definice, která by rodinnou politiku charakterizovala. V literatuře se vyskytují různé definice, které se liší v tom, jaký rozsah politiky zahrnují. Některé definice se zaměřují na oblast sociální politiky, která se vztahuje k podpoře rodiny, zatímco jiné definice zahrnují širší spektrum politik a opatření, které mají vliv na fungování rodin. Pokud bychom chtěli rodinnou politiku charakterizovat, můžeme použít definici Heinze Lamperta, která zní následovně: „*rodinná politika zahrnuje soubor opatření a zařízení, se kterými nositelé této politiky sledují cíl chránit a podporovat rodinu jako instituci, která plní pro společnost nepostradatelné funkce.*“ (Lampert, 1985) Rodinnou politiku můžeme také chápat jako politiku týkající se zejména mateřství, rodičovství a rodiny, výchovy a výživy dětí, ochrany dětí a žen v rodině i mimo ni (Duková, 2013).

Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky charakterizuje rodinnou politiku jako soubor aktivit a opatření, které mají za cíl podporu rodiny. Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o vysoce soukromou oblast jedince, musí respektovat samostatnost rodin v rozhodování o jejich životě (MPSV, 2008).

1.4.1 Modely rodinné politiky

Dánský sociolog Gøstly Esping-Andersen v roce 1990 v publikaci *The Three Worlds of Welfare Capitalism* popsal typizaci rodinné politiky na základě tří hlavních faktorů – míry dekomodifikace, typu stratifikace a vztahu mezi státem a trhem. Podle těchto faktorů sestavil typologii sociálního státu, která se skládá ze tří typů welfare režimů – sociálnědemokratického, liberálního a konzervativního. Tato typologie poskytuje různé pohledy na to, jak státy organizují své rodinné politiky a jakým způsobem se podílejí na řešení potřeb a problémů rodin v dané společnosti. (Mitchell, 2013, str. 11)

Tabulka 1. Charakteristiky welfare režimů

	Liberální	Sociálnědemokratický	Konzervativní
Role rodiny trhu státu	okrajová centrální okrajová	okrajová okrajová centrální	centrální okrajová střední/podpůrná
Charakteristiky sociálního státu			
převládající model solidarity	individuální	univerzální	korporativismus, etatistický
kritérium k obdržení dávek	potřeba	občanství	status
hlavní zdroj solidarity	trh	stát	rodina
stupeň dekomodifikace	nejnižší	nejvyšší	vysoký (pro živitele rodiny)
Typický představitel	USA	Švédsko	Německo

Zdroj: Mitchell, 2013, str. 12

Tato typologie byla několikrát přepracována. Nejčastěji jsou po vzoru této typologie rozlišovány následující čtyři typy – liberální (anglosaský), sociálně demokratický (skandinávský), konzervativní (bismarckovský) a prorodinně orientovaný (latinský). **Liberální sociální stát** se zaměřuje na uspokojování potřeb obyvatel především prostřednictvím rodiny a trhu s minimální intervencí v sociální oblasti, přičemž státní zásahy jsou vyhrazeny pro případy selhávání rodiny a trhu. Tento systém nalezneme v USA, Švýcarsku či Velké Británii. **Sociálně demokratický systém**, typický pro Norsko a Švédsko, je charakteristický štědrá sociální politikou, aktivní politikou zaměstnanosti, vysokou participací žen na trhu práce či vysokém zdanění populace. Tento systém umožňuje lepší

vzájemné propojení pracovního a rodinného života než liberální systém. Genderově podmíněné rozdělení pracovních rolí kdy ženy jsou považovány za domácí pracovnice s částečným úvazkem a muži jsou živiteli rodiny, je charakteristická pro **konzervativní režimy** v Německu, Nizozemsku a Francii. Tento systém se soustředí na podporu jedinců, kteří nejsou schopni pracovat ze zdravotních důvodů. Posledním režimem, vyskytujícím se v Itálii a Španělsku, je režim **prorodinně orientovaný**. V zásadě nezasahovat do trhu se podobá liberálnímu typu sociálního státu, nicméně se od něj odlišuje tím, že závisí na pomoci od rodiny v ochraně jejích členů před sociálním a ekonomickým nebezpečím. V průběhu let dochází ke sblížení systémů v některých zemích. Například v Německu pozorujeme odklon od striktního dělení rolí mezi mužem a ženou nebo Británie, která již není příkladem čistě liberálního typu. (Mitchell, 2013, str.17–18)

Podle Matějkové a Paloncyové (2005, str.13) lze rodinnou politiku rozdělit na základě toho, do jaké míry podporuje skloubení pracovního a rodinného života, eliminuje diskriminaci žen v důsledku rodinných povinností a podporuje muže v plnění rodinných povinností.

1.4.2 Nástroje rodinné politiky

Nástroje rodinné politiky můžeme rozdělit na přímé a nepřímé. Za hlavní podporu považujeme podporu finanční. Finanční podpora může být přímo prostřednictvím sociálních dávek. Přímá podpora je při splnění daných podmínek dostupná všem, tím se odlišuje od podpory nepřímé. Nepřímá probíhá prostřednictvím daňových opatření, a to pouze plátcům daní. Pokud se podpora rodin realizuje pomocí nabídky různých služeb nebo vytvářením příznivých podmínek pro soulad pracovního a rodinného života, hovoříme o nefinanční podpoře. (Höhne, 2008, str.7)

Mezi nefinanční nástroje můžeme zařadit například služby péče o děti (Mitchell 2010, str. 37). Aby bylo dosaženo lepšího fungování a vzniku rodin, je důležité vytvářet širší materiální podmínky vedle klasických nástrojů rodinné politiky. Do těchto nástrojů můžeme zařadit nástroje bytové politiky, díky kterým dochází například ke zvýšení vlastnického i nájemního bydlení určeného mladým lidem. (MPSV, 2008, str.12)

1.4.3 Cíle rodinné politiky

Rodinná politika usiluje o vytvoření přátelského prostředí pro rodiny ve společnosti, a to legislativní i nelegislativní cestou. Zaměřuje se na stabilitu rodiny, která by mohla být ohrožena překážkami, aspiruje na vytvoření univerzální podpory rodiny či podporuje rodinné hodnoty ve společnosti. (MPSV, 2008, str.8)

Hlavním předmět rodinné politiky je vždy zdravý vývoj dítěte. Stát by měl podporovat zakládání rodin, chránit zájmy dětí, hájit těhotné ženy a matky v době mateřství a poskytovat přiměřené zdravotní, vzdělávací a sociální služby (Tomeš, 2011, str. 191). Tomeš dále uvádí, že „*veřejná rodinná politika má všem dětem funkčních i dysfunkčních rodin poskytnout rovné šance v přípravě na život tím, že jim poskytne ekonomické podmínky pro přiměřený důstojný život a dostupnost zdravotních i vzdělávacích služeb*“ (Tomeš, 2011, str.193).

2 Rodinná politika ve Švédsku

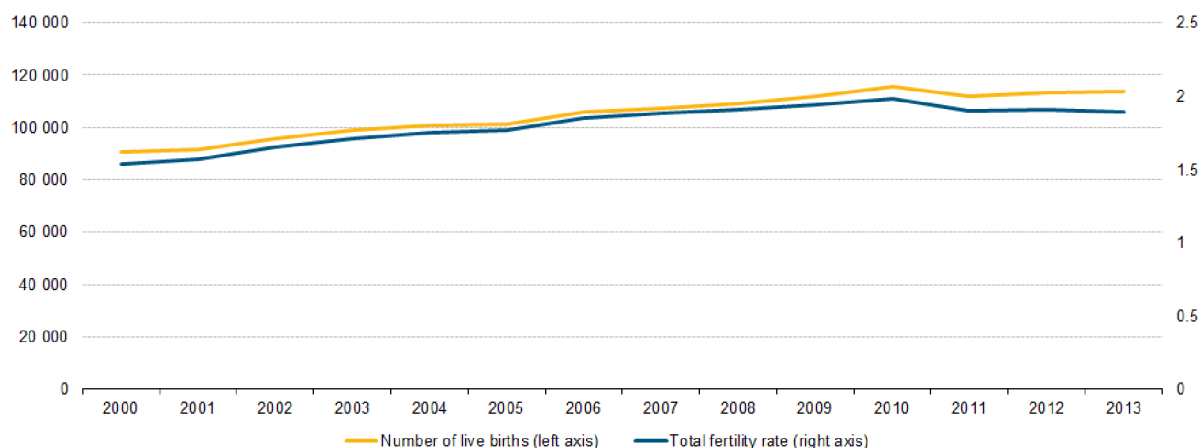
2.1 Demografické údaje

V následujících částech této práce bude demonstrováno, že švédský model rodinné politiky se zaměřuje na snahu o skloubení rodinného a pracovního života, a vynakládá významné úsilí na poskytování štědrých příspěvků, dovolené a péče o děti. S ohledem na tyto opatření by měly být podmínky pro vytvoření rodiny prospěšné, což by mohlo mít pozitivní dopad na demografické ukazatele Švédska, včetně porodnosti a rozvodovosti.

2.1.1 Porodnost a plodnost

Aktuální míra plodnosti ve Švédsku je 1,84 narozených dětí na jednu ženu (Macrotrends, 2023). Na základě grafu je patrné, že v období let 2000 až 2013 došlo k postupnému zvýšení míry plodnosti ve Švédsku s nejvyšším výskytem v roce 2010. Během těchto let již nebylo neobvyklé mít třetí dítě, což také pozitivně ovlivnilo plodnost. (Statistics Sweden, 2018)

Obrázek 1. Počet živě narozených dětí a míra porodnosti ve Švédsku v letech 2000-2013

Zdroj: Statistics Sweden, 2018

Stejně jako v jiných státech jižní a východní Evropy zde v posledním desetiletí dochází k poklesu porodnosti. Švédský profesor demografie Gunnar Andersson vysvětluje, že se jedná o nový trend, a ne pouhou anomálii v porovnání s dřívějším vývojem. Podle Anderssona demografové v minulosti identifikovali modely, které vysvětlují pokles porodnosti, a tyto modely se týkaly buď hospodářských trendů a situace na trhu práce, nebo rodinné politiky. Ve švédské rodinné politice ovšem v posledních letech nedošlo k zásadním změnám, proto bychom pokles rodinnou politikou nevysvětlili. Andersson jako jednu z možných konkrétních příčin poklesu uvádí nejistou budoucnost. Budoucí rodiče vnímají nejistotu ohledně budoucnosti, která je spojena s obavami z narůstající kriminality, ekonomické recese a klimatických změn. (Rossetti, neuváděno)

Rok 2022 přinesl nejnižší hodnotu, kdy porodnost klesla na 1,52 dítěte na ženu. Navzdory tomuto faktu, mělo Švédsko v roce 2022 vyšší míru plodnosti než mnoho jiných států Evropy. (Statista Research Department, 2023a).

Stejně jako v jiných zemích jižní a východní Evropy dochází kromě poklesu porodnosti k nárůstu průměrného věku u prvorodiček (Rossetti, neuváděno). V roce 2021 byl průměrný

věk prvorodičky ve Švédsku 30,1 (pro srovnání v roce 2011 byl průměrný věk prvorodičky 28,9) (Statista Research Department, 2023a).

I přes klesající porodnost a klesající hrubou míru porodnosti, počet obyvatel ve Švédsku neklesá, ba naopak roste. I když je nadále pozorován přebytek porodů nad úmrtími, hlavním faktorem růstu populace ve Švédsku v posledních letech je přistěhovalectví. (Statista Research Department, 2023)

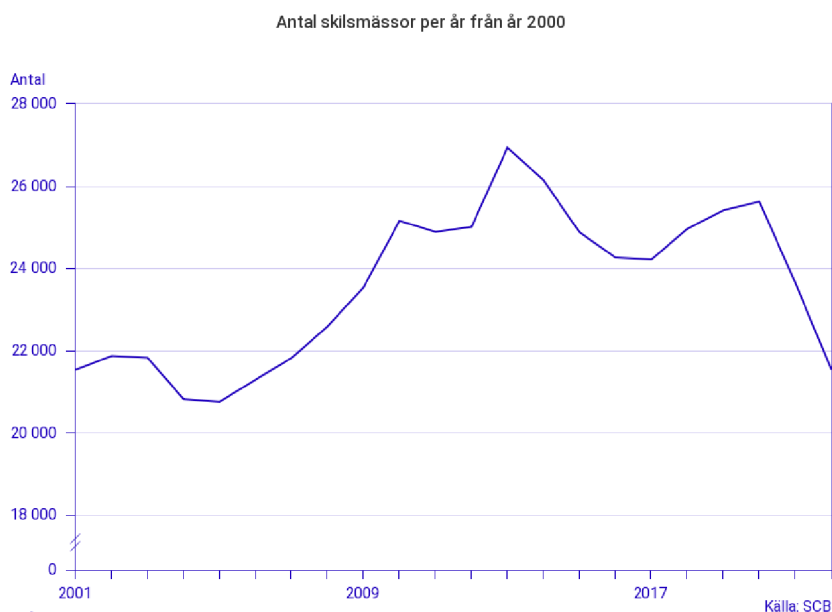
2.1.2 Rozvodovost

Švédsko se dlouhodobě řadí mezi země, ve kterých je vysoká míra rozvodovosti. Za rok 2022 bylo registrováno 21 531 rozvodů (Statistikmyndigheten, 2023). Švédsko se vyznačuje velmi liberálním přístupem k rozvodům, přičemž není vyžadováno uvádět důvody pro rozvod manželství ze strany jednoho či obou manželů (E-justice, 2021).

Následující graf prezentuje vývoj rozvodovosti ve Švédsku od roku 2001 do roku 2021. V roce 2021 bylo zaznamenáno významné snížení počtu rozvodů, kdy se jejich počet snížil téměř o 2 000 v porovnání s předchozím rokem 2020 (Statista Research Department, 2022).

Je pozorován dlouhodobý trend k postupnému zkracování průměrné délky manželství, které skončí rozvodem. V roce 2022 nastal rozvod průměrně po 11,5 letech manželství (pokud se jednalo o manželství ukončené smrtí jednoho z manželů, byla průměrná délka manželství 47,2 let). (Statista Research Department, 2022)

Obrázek 2. Počet rozvodů od roku 2000 do roku 2021

Zdroj: Statistikmyndigheten

2.1.3 Sňatečnost

Mezi lety 2012 a 2019 se ročně ve Švédsku uzavíralo v průměru 90 000 až 100 000 sňatků. V důsledku pandemie došlo k poklesu počtu sňatků na 70 000 v letech 2020 a 2021, zatímco v roce 2022 byl zaznamenán nárůst na 87 000 sňatků. (Statista Research Department, 2023b)

Průměrný věk při vstupu do prvního manželství byl v roce 2021 u mužů 36,3 a u žen 34,2 (Statista Research Department, 2023b).

2.2 Historický vývoj rodinné politiky ve Švédsku

Švédsko patří k nejmodernějším, nejprůmyslovějším a nejbohatším státům světa (Nordstrom, 2002, str. 10). Při popisu švédské sociální či rodinné politiky musíme zohlednit historický vývoj Švédského království. Švédsko si dlouhodobě udržuje politickou stabilitu, což dokládá i fakt, že se Švédsko neúčastnilo druhé světové války. Od 30. let 20. století zde vládne skoro

nepřetržitě sociální demokracie, což také napomáhá k udržení politické stability. Právě politická stabilita umožňuje skutečnost, že se v posledních letech příliš nelišil přístup k spravování sociálního systému (Munková, 2004, str. 107).

Pokud se podíváme do 19. století, nalezneme Švédsko v zcela jiné situaci. Švédsko v tomto století patřilo k nejchudším národům v Evropě. Země se potýkala s vysokou kojeneckou úmrtností, snižující se porodností a migrací obyvatel, kteří se snažili nalézt lepší budoucnost v Severní Americe. Tyto skutečnosti přinutily vládu učinit kroky, které by vedly ke zvýšení populace. Jako příklad těchto opatření můžeme uvést zákon z roku 1900. Ženy, které pracovaly v továrnách, se nemohly do práce vrátit dříve než 4 týdny po narození dítěte. Účelem zákona bylo snížení kojenecké úmrtnosti tím, že se bude více podporovat kojení novorozenců. V roce 1910 byl přijat zákon zakazující prodej antikoncepčních prostředků. Tento zákaz byl zrušen v roce 1938 kvůli jeho nedostatečné účinnosti v boji proti snižující se porodnosti v zemi. V období 30. let 20. století mělo Švédsko nejnižší porodnost na světě. V reakci na tento trend byl přijat další zákon, který zakazoval propouštění žen z pracovního místa kvůli těhotenství. (Wells, 2014)

Krise, která nastala počátkem 30. let, zavinila bytovou krizi, nezaměstnanost, snížení porodnosti a životní úrovně. Zásadní změny nastaly až po skončení 2. světové války. Studie z roku 1934 obsahovala návrhy, jak čelit populační krizi. Spoluautorem této studie byl ekonom Karl Gunnar Myrdal. Studie obsahovala opatření, jako například zavedení přídavků na děti, zavedení mateřských příspěvků, zavedení příspěvků na bydlení, obecně dostupnou zdravotní péči či výuku a stravování ve školách zdarma. Právě toto období považujeme za základ švédského sociálního státu, jehož některé zákony platí dodnes. (Potůček, 1995, str.16; Wells, 2014)

Švédsko považujeme za vedoucí zemi, co se týče vývoje důležitých aspektů rodinně-demografického chování (Andersson, 2008, str.2). „*Zlatými časy*“ označujeme švédskou sociální politiku v období 60.–70. let 20. století. V tomto období byl švédský model sociálního státu považován za nejlepší na světě (Munková, 2004, str.108). Nutno podotknout, že k pozici nejlepšího státu na světě vedla dlouhá cesta. Přestože se švédská rodinná politika stala inspirací pro řadu států, nebála se ve svém vývoji učinit řadu radikálních kroků. Jako radikálnější reformu

můžeme označit potratový zákon z druhé poloviny 70. let 20. století. Tento zákon povoluje interrupci až do 18. týdne těhotenství. Dále rozvodový zákon umožňující rozvod bez uvedení zvláštního důvodu a bez souhlasu obou manželů. Jako první na světě zde došlo k zákazu používání tělesných trestů v roce 1979. Švédsko aktivně usiluje o rovnost a ochranu práv homosexuálních párů, včetně podpory plného uznání a přístupu ke stejnopohlavním manželstvím a rodičovství. Homosexuální ženy mají možnost podstoupit umělé oplodnění v souladu se zákonem. (Wells, 2014)

V 70. a 80. letech 20. století se objevují změny v oblasti podpory souladu mezi rodinnými a pracovními rolemi žen. Následovalo zaměření na rovnost žen a mužů, a také na souhru rodinného a pracovního života muže. Právě kvůli rozvoji rodinné politiky došlo v 80. letech 20. století k nárůstu plodnosti. (Andersson, 2008, str. 2)

V roce 1955 dochází k zavedení povinné sexuální výchovy ve švédských školách (Swedish gender equality agency, 2022).

Tabulka 2. Hlavní změny v rodinné politice od roku 1945 do roku 1977

ROK	ZMĚNA
1948	Univerzální rodinné přídavky
1960	Nový zákon o péči o dítě
1974	Rodičovské pojištění nahrazuje mateřské přídavky
1977	Nový zákon o péči o dítě

Zdroj: Potůček, 1995, str. 16

Mezi roky 1970–2005 stále přetrvává hlavní úkol umožnit ženám pracovat, ale pozornost se přesouvá i na muže. Tato pozornost se projevuje ve snaze umožnit mužům převzít stejnou odpovědnost při péči o děti. Projev zmíněné pozornosti můžeme vidět u používání genderově neutrálního jazyka v právních předpisech, které se týkají rodinné politiky, nevyjímaje rodičovská práva a rodičovské povinnosti. (Duvander 2013, str. 3–4)

Za zmínku stojí skutečnost, že primárním cílem švédské rodinné politiky nebyla podpora plodnosti, ale zapojení žen na trhu práce nebo podpora genderové a sociální rovnosti (Andersson, 2008, str.3).

V roce 2006 se dostala k moci středopravicová koalice, která po nepřetržitých 12 letech vystřídala sociální demokraty. Koalice se během své kampaně zaměřila na prosazování reforem týkajících se rodinné politiky. Tyto reformy se týkaly především rovnosti mezi muži a ženami, paušálních příspěvků na domácí péči nebo zvýšení pedagogických ambicí ve veřejném školství. (Duvander, 2013)

V roce 2007 byla přijata první ze slibovaných reforem. Jednalo se o daňový odpočet na služby pro domácnost. Tento odpočet mohou rodiny využít i na služby týkající se hlídání dětí. Přestože hlavním motivem byla pomoc rodinám, kde jsou oba rodiče zaměstnáni na plný úvazek, nevyhnula se reforma kritice. Kritici se opírali o to, že tato reforma napomáhá zejména domácnostem s vysokými příjmy. V červenci 2008 byly implementovány dvě nové reformy s cílem podpořit rodiče malých dětí, konkrétně příspěvek na domácí péči a bonus za genderovou rovnost. Tyto reformy vnímáme jako jakýsi kompromis mezi křesťanskodemokratickou stranou a liberální stranou. Křesťanští demokraté prosazují příspěvky zvýhodňující matky, které mají místo práce zůstat doma s dětmi. Protichůdného názoru je liberální strana, jež zastává větší rovnosti mezi mužem a ženou. Bonus za rovnost mezi mužem a ženou měl za cíl podpořit více rovnoměrné rozdělení rodičovské dovolené. (Duvander, 2013)

2.3 Současný švédský model rodinné politiky

2.3.1 Rodičovský příspěvek před narozením dítěte

Jedním z přímých opatření v rámci švédské rodinné politiky je poskytování příspěvku před narozením dítěte, který je dostupný pojištěným jedincům v zemi. Tento příspěvek má za cíl usnadnit budoucím rodičům adekvátní přípravu na příchod nového člena rodiny. Konkrétně se jedná o finanční prostředky, které jsou vypláceny ženám v období 60 dní před předpokládaným termínem porodu. Příspěvek mohou budoucí rodiče využít i za účelem absolvování

předporodních kurzů. Výše podpory se odvíjí od výše příjmu před skončením pracovní činnosti. V případě, že si rodič zkrátí svou pracovní dobu o šest měsíců nebo méně měsíců před porodem, nedochází k žádnému snížení rodičovského příspěvku. (Försäkringskassan 2023a)

2.3.2 Rodičovský příspěvek

Ve Švédsku má právo na rodičovský příspěvek osoba, která je rodičem nebo má dítě v péči, která uzavřela manželství nebo žije ve společné domácnosti s rodičem dítěte. Dále má nárok na tento příspěvek osoba, která se věnuje péči o dítě doma místo práce, studia nebo hledání zaměstnání. Příspěvek také náleží osobám, které jsou nebo budou adoptivními rodiči. Ve všech těchto případech musí být osoba pobírající příspěvek pojištěna ve Švédsku. Vyplácení příspěvku probíhá po dobu 480 dní, což odpovídá zhruba 16 měsícům. V prvních 390 dnech se vyplácená částka odvíjí od výše příjmů rodiče. Těchto prvních 390 dní označujeme jako dny ve výši nemocenské podpory. Na zbývajících 90 dní, označovaných jako dny minimální podpory, je částka stanovena na 180 SEK za den. O dny, za které se vyplácí rodičovský příspěvek, se rodiče mohou i dělit. Pokud má jeden z rodičů dítě ve výlučné péči, má nárok na celých 480 dní, z nichž prvních 180 musí být na úrovni nemocenské dávky. Rodičovský příspěvek můžete pobírat až do dne, kdy vaše dítě dosáhne věku 12 let nebo do konce 5. třídy základní školy. Nicméně, od čtvrtých narozenin dítěte můžete spořit pouze 96 dní (v případě dvojčat 132 dní). (Försäkringskassan 2023b)

Pro získání rodičovského příspěvku u adoptivních rodičů se předpokládá splnění stejných podmínek jako u biologických rodičů. Rodičovský příspěvek se opět vyplácí po dobu 480 dní na jedno dítě a jeho výše je stanovena stejně jako u biologických rodičů, tzn. 380 dní ve výši nemocenské dávky a 90 dní odpovídajících 180 SEK za den. Příspěvek začíná být pobírán v den převzetí dítěte do péče. (Försäkringskassan 2023c)

V případě, kdy dochází k současné adopci dvou nebo více dětí, mají adoptivní rodiče nárok na prodloužení příspěvku o 90 dnů ve výši nemocenských dávek a dalších 90 dnů ve výši minimální podpory na každé dítě. Každý z rodičů může pobírat příspěvek na jedno z dětí a být tak doma současně. (Försäkringskassan 2023c)

Tabulka 3. Počet dní s příspěvkem při adopci více dětí

Počet dětí	1	2	3	4
Počet dnů na úrovni nemocenské dávky	390	480	660	840
Počet dnů na minimální úrovni	90	180	180	180
Celkový počet dní	480	660	840	1020

Zdroj: Försäkringskassan 2023c

Švédský model umožňuje čerpání rodičovské dovolené obou rodičů ve stejnou dobu během prvního roku dítěte pod podmínkou, že oba rodiče čerpají každý den stejný počet hodin. Tento systém se nazývá double days, neboli „dvojitý dny“. Maximální počet dvojitých dní je stanoven na 30 dní. Pokud se rozhodnete využít dvojitý den, odečtou se z rodičovského příspěvku dva dny (jeden za každého rodiče). To znamená, že pokud rodiče využijí všech 30 dvojitých dnů, celkově vyčerpají 60 dní rodičovského příspěvku. (Försäkringskassan 2023b)

V případě narození dvojčat, trojčat atd., dostanou oba rodiče počet dní s následujícími příspěvky (viz. Tabulka 4):

Tabulka 4. Rodičovská dovolena při narození dvojčat, trojčat a čtyřčat

počet dětí	počet dní na úrovni nemocenské	počet dní na minimální úrovni	celkem
1	390	90	480
2	480	180	660
3	660	180	840
4	840	180	1020

Zdroj: Försäkringskassan 2023b

Po narození dítěte mají otcové nárok na náhradu mzdy za 10 dní dovolené. Dny jsou otci věnovány za účelem možnosti přítomnosti u porodu, seznámení se s novorozencem či péče o starší sourozence při nepřítomnosti matky. Tento nárok má i blízký příbuzný, pokud se jedná o svobodnou rodičku. Deset dní musí otcové (nebo blízký příbuzný) využít do 60 dnů

od návratu matky z porodnice. Žádost musí být podána do 90 dnů od prvního dne stráveného s dítětem. Podobná situace nastává při adopci dítěte mladšího 10 let. Opět je zde možnost pobírat příspěvek po dobu 10 dní za účelem seznámení se s dítětem. V případě narození dvojčat získají rodiče kompenzaci v délce 20 dní (10 dní na každé dítě), stejně jako v případě porodu trojčat 30 dní. (Försäkringskassan 2023d)

Čas otců strávený s dětmi doma se stále zvyšuje, v roce 2022 přibližně 30 % veškeré rodičovské dovolené bylo čerpáno otci. Matky jsou ale stále ty, které dominují v čerpání rodičovské dovolené. (Sweden Sverige 2022a)

2.3.3 Příspěvek na bydlení

Příspěvek na bydlení ve Švédsku má několik podob. Existuje příspěvek na bydlení pro mladé lidi, příspěvek na bydlení pro rodiny s dětmi a doplatek na bydlení (European commission, 2022a).

Věková skupina 18 až 28 let může získat příspěvek na bydlení v případě, že náklady na bydlení přesáhnou 1 800 SEK a obytná plocha nepřesahuje 60 m². Maximální částka příspěvku je 1300 SEK a vyžaduje, aby žadatel bydlel a byl přihlášen na adrese, na které o příspěvek žádá. Existují však určité výjimky, kdy toto pravidlo neplatí. Nárok existuje bez ohledu na zaměstnání či studijní status žadatele. Pro získání tohoto příspěvku v případě, že žijete sami, musí váš roční příjem být nižší než 86 720 SEK v roce, kdy o příspěvek žádáte. Pokud žijete ve sdílené domácnosti nebo manželství, nesmí být váš společný příjem vyšší než 103 720 SEK. Příjem zahrnuje mzdové příjmy, stejně jako jiné odměny, jako jsou stipendia a studijní granty. (European commission, 2022a; Försäkringskassan, 2023e)

Doplatek na bydlení je poskytován penzistům a osobám pobírajícím nemocenské nebo náhradu za pracovní činnost a majícím bydliště ve Švédsku. Doplatek se vyplácí také jako doplněk k již poskytovaným dávkám jako například nemocenským nebo rehabilitačním příspěvkům. (European commission, 2022a)

V případě, že v domácnosti s vámi žije dítě mladší 18 let, je možné získat příspěvek na bydlení, který částečně pokryje náklady spojené s bydlením a zohlední přítomnost dětí ve společné domácnosti. Výše příspěvku je stanovena na základě nákladů na bydlení, velikosti bytu, příjmu domácnosti a počtu dětí. Pokud jsou v domácnosti děti starší 18 let a pobírají příspěvek na studium neb prodloužený přídavek na dítě, mohou být také započítány. (European commission, 2022a)

2.3.4 Přídavky na dítě

Přídavek na dítě je dalším přímým nástrojem rodinné politiky ve Švédsku, jenž je automaticky poskytován rodičům s dětmi s trvalým pobytem ve Švédsku. Pro získání této finanční podpory je nutné, aby byli jak rodiče, tak děti, pojištěni ve Švédsku. Přídavek na dítě je poskytován do 16 let věku dítěte, nicméně existují situace, kdy je tato podpora poskytována i po této věkové hranici. Jedním z takových případů může být situace, kdy dítě navštěvuje povinnou školní docházku nebo speciální školu i po dosažení 16 let. Pokud se dítě narodilo po 1. březnu 2014 (včetně), je příspěvek vyplácen rovným dílem oběma rodičům. V případě, že bylo dítě narozené před 1. březnem 2014, dostává příspěvek ten, kdo dítě porodil. Velké rodiny mají nárok na příplatek, který je poskytován rodinám s více než jedním dítětem. (Försäkringskassan, 2023f)

Měsíční výše příspěvku činí 1 250 SEK nebo 625 SEK v případě pobírání oběma rodiči (European Commission, 2023b).

2.3.5 Rodiče, kteří spolu nežijí

Pokud dojde k rozvodu či rozchodu rodičů, může dojít i ke změně příspěvků a dávek. V případě, že dítě bude nadále bydlet jen s jedním z rodičů, druhý rodič musí platit výživné. Výši výživného stanovují společně rodiče a slouží k přispívání na bydlení, stravu a zájmy dítěte. Rodiče mohou na stránkách „Försäkringskassan“ využít nástroj na výpočet výživného. Pro vypočítání vhodné výše výživného potřebuje systém znát několik údajů – náklady na výchovu dítěte, příjmy a výdaje obou rodičů. Výživné se vyplácí každý měsíc a začíná měsícem, ve kterém spolu rodiče přestali žít. V den dosažení plnoletosti dítěte se výživné

vyplácí přímo dítěti za podmínky, že se jedná o studenta navštěvujícího prezenční formu povinné školní docházky nebo vyšší stupeň střední školy. Při takových podmínkách má student nárok na výživné do 21 let. V případě nefunkčnosti příspěvku na výživné mohou rodiče, kteří mají dítě většinu času u sebe, požádat o finanční podporu na výživné od Försäkringskassan. Pokud druhý rodič neplatí žádné výživné, může být plná výše také poskytnuta. (Försäkringskassan, 2023h)

Pokud se dítě nachází v režimu střídavé péče, kdy stráví přibližně stejný čas s oběma rodiči, a pokud není mezi rodiči významný rozdíl v příjmech, pak výživné není nutné platit žádným z rodičů. Avšak v situaci, kdy mezi rodiči existuje značný rozdíl v příjmech, je vhodné, aby rodič s vyšším příjmem přispíval na výživu dítěte s ohledem na udržení jednotné životní úrovně dítěte při střídavé péči. (Försäkringskassan, 2023ch)

Obecní úřad nabízí bezplatnou službu pro rodiče tzv. *Familjerättsbyrån*, pokud se nemohou shodnout na podmínkách výživného nebo střídavé péče. Tato služba pomáhá rodičům předejít soudní cestě, uspořádat diskusi a najít společné řešení vyhovující oběma rodičům a především dítěti. (Försäkringskassan, 2023h)

V roce 2022 měla asi čtvrtina dětí mladších 18 let rozvedené nebo rozešlé rodiče. Více než polovina těchto dětí je více času s matkou než s otcem, necelá třetina těchto dětí je ve střídavé péči, při které stráví s oběma rodiči přibližně stejný čas. Zbytek dětí je více času u otce než matky. (Sweden Sverige, 2022b).

2.3.6 Adopce

Švédsko si udržuje přední pozici v počtu mezinárodních adopcí na obyvatele na světě. Podle průzkumů je každé jedno z padesáti dětí osvojenecem. Trend mezinárodních adopcí se zvyšoval kvůli poklesu domácích adopcí. Tento pokles vysvětlujeme změnou postavení svobodné ženy v pozici matky. Ženy, které porodily nemanželské dítě, nebyly společností dobře vnímány a dostávaly se do obtížné ekonomické situace. Nemanželské děti z tohoto důvodu byly často dávány k adopci. Až v 60. letech 20. století, kdy dochází k přeměně na sociální stát, dochází ke změně a svobodné matky mají lepší podmínky pro ponechání si dítěte. V roce 2000 došlo

pouze ke 113 adopcí týkajících se dětí narozených ve Švédsku. V roce 2020 byl celkový počet adopcí ve Švédsku 323. (CAP, 2015; Socialstyrelsen, 2022a)

K osvojení dítěte dochází u rodičů starších 25 let, ale existují i výjimky, kdy věk osvojitele může být nižší (minimální věk pro osvojení je 18 let). Maximální věk rodiče pro adopci není stanoven, přesto Národní rada pro zdraví a sociální péči doporučuje požádat o osvojení před 42. narozeninami osvojitele. Nejčastějším příkladem vnitrostátní adopce je tzv. rodinná adopce, kdy dochází k adopci dítěte, se kterým máte blízký vztah. Může jít například o osvojení dítěte vašeho partnera. Švédský systém adopce je zaměřen na názor dítěte, kdy se při adopci zohledňují postoje dítěte k adopci. Děti, které jsou starší 12 let, musí dát k adopci souhlas. (Dibrani,2017; Österberg, 2022)

Z průzkumu Národní rady pro zdraví a sociální péči vyplývá, že adoptovaní lidé ve Švédsku často čelí různým problémům a výzvám spojeným s jejich adopcí, jako jsou například psychické problémy, izolace nebo obtíže s hledáním svého původního rodinného zázemí. Z výsledků vyplývá, že adoptovaní lidé ve Švédsku cítí nedostatek podpory a pomoci od orgánů sociální péče. Na základě výsledků průzkumu rada spolupracovala s orgány sociální péče, aby zlepšily podmínky pro adoptované osoby ve Švédsku a zajistily jim lepší podporu a pomoc. (Socialstyrelsen, 2022a)

Podle rodičovského zákoníku mají rodiče povinnost informovat své osvojené dítě o jeho původu, a to co nejdříve. Přestože rodičovský zákoník obsahuje pouze povinnost informovat dítě o tom, že bylo osvojeno, připravované změny naznačují, že by dítě mělo být informováno o svém původu tak, aby si mohlo vybrat, zda chce hledat další informace. (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2021)

2.3.7 Školství

Švédská rodinná politika zahrnuje rovněž oblast školství a vzdělávání. V současné době existují iniciativy a programy, které cílí na podporu návratu rodičů po skončení rodičovské dovolené zpět do pracovního procesu. Jakmile dítě oslaví své první narozeniny, má nárok na místo v mateřské škole, kterou většinou navštěvují do 6. roku, ve kterém začíná povinná školní

docházka. Od prvního roku je předškolní péče dotována státem. V případě dětí od 3 let je státem poskytována předškolní péče v minimálním rozsahu 525 hodin ročně, což představuje zhruba 15 hodin týdně. Systém předškolní péče je rodiči velmi využíváný. Jedním z nejčastějších důvodů pro začlenění dítěte do předškolního zařízení je potřeba rodičů navrátit se do pracovního procesu. Údaje z roku 2019 ukazují, že 85,4 % dětí ve věku od 1 roku do 5 let navštěvovalo předškolní péči. Ročních dětí navštěvujících předškolní zařízení v roce 2019 činilo 50,5 %. (Sweden Sverige, 2022c; Eurydice, 2023a)

Rodiče mohou využívat i jiné formy předškolní a školní péče. Jednou z alternativních možností je otevřená mateřská škola (öppen förskola), kde se rodiče společně s učiteli podílejí na vzdělávacích aktivitách a společně děti vychovávají. Tato forma předškolní péče je určena rodičům, kteří jsou s dětmi doma. Dále mohou rodiče dětí ve věku 1–12 let využít pedagogické vychovatele, kteří se o děti starají ve svých domovech. Tato forma se nazývá „familjedaghem“. Pokud jsou školy zavřené, například z důvodu prázdnin, mohou děti navštěvovat střediska volného času (fritidshem). Tato střediska zpravidla navštěvují děti od 6 do 12 let. Školský zákon stanovuje, že obec by měla zajistit péči o děti ve chvíli, kdy není možné navštěvovat předškolní zařízení ani středisko volného času. Tento zákon umožňuje rodičům i v těchto situacích pokračovat v pracovním procesu a mít zajištěnou péči o děti. (Eurydice, 2023b)

Mateřská škola aplikuje individuálně přizpůsobené aktivity a metody, které reflektují specifické potřeby a zájmy každého dítěte, a současně se věnuje implementaci genderově rovného přístupu do vzdělávacího procesu, který zajišťuje rovné příležitosti pro všechny děti bez ohledu na jejich pohlaví (Sweden Sverige, 2022c; Eurydice, 2023b).

Povinnou školní docházku zákon stanovuje na nejméně deset let. Švédský povinný školní systém charakterizujeme čtyřmi stupni – förskoleklass (předškolní rok), lågstadiet (1.–3. ročník), mellanstadiet (4.–6. ročník) a högstadiet (7–9 ročník). Od 6 do 19 let je školství pro žáky zcela zdarma. Mezi 6. až 13. věkem dítěte mohou žáci po škole nebo před školou využívat mimoškolní služby. Vyšší střední škola je ve Švédsku nepovinná. Po dokončení povinné docházky si mohou žáci zvolit z osmnácti tříletých programů a pěti úvodních programů. Osmnáct národních programů zahrnuje dvanáct odborných programů a šest programů připravujících na vysokoškolské studium. I přesto, že je vyšší střední škola

nepovinná, v roce 2022 přes 80 % žáků devátých ročníků pokračovalo na vyšší střední školu. Studenti, kteří nechtějí pokračovat ve studiu na vyšší střední škole, mohou využít možnost obecné školy pro dospělé nebo lidové střední školy. Po studium na vyšší odborné škole si studenti volí mezi univerzitami, vysokými nebo vyššími odbornými školami. Toto studium je ve Švédsku zdarma. Až do věku 56 let mohou švédští občané zažádat o nárok na podporu při studiu, jejíž poskytování je nezávislé na finanční situaci rodičů či rodiny. Ve Švédsku jsou zřízeny speciální laponské školy (sameskolor), které jsou určeny dětem domorodých Sámů. (Sweden Sverige, 2022c; Eurydice, 2023b)

Studenti ve Švédsku mají bezplatné výukové materiály, obědy ve školských zařízení či dopravu do školního zařízení (Eurofon, 2022).

Pokud dítě onemocní a rodič si z tohoto důvodu musí vzít volno, má k dispozici náhradu díky švédské agentuře sociálního pojištění. Tato náhrada je určena rodičům dětí, které jsou mladší 12 let. Od 12 do 15 let dítěte je potřeba potvrzení od lékaře. (Försäkringskassan, 2023i)

Švédští studenti mají nárok na finanční podporu, kterou zajišťuje Švédská rada pro financování studentů (CNS). Studenti ve věku 16 až 20 let mají nárok na příspěvek na studium, pokud studují denní studium vyšší střední školy, středoškolského vzdělávacího programu pro dospělé nebo lidové školy. Příspěvek zahrnuje příplatek na stravování, doplňkový příspěvek a stipendium. Pokud je švédský občan nezaměstnaný z důvodu nedostatečného studia a splní několik podmínek, může využít grant na základní nebo vyšší střední školu. Další možností je využití studentské půjčky, která má zpravidla nízkou úrokovou sazbu a může být splácena dlouhodobě. Pro rok 2023 je výše úrokové sazby stanovena na 0,59 %. Švédský vzdělávací systém podporuje zaměstnávání vysokoškolských studentů během jejich studia a nabízí jim různé formy finanční podpory, které umožňují studentům kombinovat studium s prací a získat tak cenné pracovní zkušenosti. (European Commission, 2022c; CSN, 2023; Study in Sweden, neuvedeno)

V současné době je švédský vzdělávací systém zaměřen především na podporu celkového rozvoje a hodnotového vzdělávání žáků a studentů. Dochází k postupnému přehodnocování důrazu na standardizované testy a zkoušky jako hlavního ukazatele úspěšnosti studentů. Větší

pozornost se věnuje tématu diskriminace, která se dotýká různých aspektů jako jsou diskriminace na základě pohlaví, etnického původu, náboženství nebo sexuální orientace. (Skolverket, 2018a)

2.3.8 Sexuální výchova a dobrovolné rodičovství

Povinná sexuální výchova ve Švédsku byla zavedena již roku 1955 (Swedish gender equality agency, 2022). Sexuální výchova ve Švédsku má dlouhodobou tradici a je považována za důležitou součást vzdělávacího systému. První myšlenky o ní nalezneme již u výše zmíněného Gunnara Myrdala. Myrdal se zaměřoval na prevenci sociálního vyloučení a omezení nerovností ve společnosti, zejména pak v oblasti rodičovství a dětství. Současně se také snažil prosazovat opatření na snížení počtu nechtěných těhotenství. V knize, publikované společně se svojí manželkou, byly zahrnuty informace týkající se porodnosti jako součást školních osnov. Díky jeho doporučení byl prohlášen za neplatný zákon zakazující informace o antikoncepci. V roce 1977 byla vytvořena příručka pro učitele, která se zabývala sexuální výchovou. Tato příručka přiblížila učitelům, co a v jakém věku mají žákům předat ohledně sexuální výchovy. Švédská sexuální výchova se zaměřuje na to, aby žáci v budoucnu věděli, v jakých situacích je vhodné zakládat rodinu. Cílem je zakládání rodin v momentě, kdy se rodiče dokážou postarat o dítě, kdy jsou v dobré ekonomické situaci a kdy jejich zdravotní stav negativně neovlivní zdraví či výchovu dítěte. V žácích je budována rodičovská odpovědnost, jež má v budoucnu zabránit nechtěným těhotenstvím a potratům. (Böethius, 1985)

Ve švédském vzdělávacím systému je sexuální výchova integrována do několika předmětů, včetně biologie, dějepisu, náboženství, občanské výchovy, tělesné výchovy a zdraví, švédštiny, geografie a umění (Skolverket, 2014b).

Výchova k dobrovolnému rodičovství má za cíl co nejvíce snížit počet uměle přerušovaných těhotenství. Z dat uvedených Národní radou pro zdraví a sociální péči pozorujeme, že v roce 2021 došlo k nejméně interrupcím od roku 2002. Počet interrupcí, které byly nahlášený, byl přibližně 33 7000. Snížení počtu interrupcí nahrává i skutečnost, že od roku 2017 mají ženy mladší 21 let antikoncepci zdarma. (Socialstyrelsen, 2022b)

2.3.9 Rovnost mužů a žen

Švédsko se v průběhu několika desetiletí snaží dosáhnout rovnosti mezi muži a ženami prostřednictvím systematických politik a programů, které se zaměřují na eliminaci genderových nerovností v oblastech jako jsou pracovní trh, rodinný život a politická účast. Vychází zejména z myšlenky, že obě pohlaví mají nárok na skloubení rodinného života s kariérou, život bez strachu z násilí či zneužití, práci a možnost užít sami sebe. Veškeré snahy byly ještě posíleny vznikem „*Gender Mainstreaming in Government Agencies (GMGA)*“. Hlavním cílem organizace je integrovat genderovou rovnost do všech oblastí práce jednotlivých úřadů. (Sweden Sverige, 2022d)

Hlavním cílem politiky zaměřené na rovnost mezi muži a ženami je dosažení stejné moci a životních příležitostí bez ohledu na pohlaví. K dosažení tohoto cíle se v rámci politiky zaměřené na rovnost mužů a žen uplatňuje šest dílčích cílů, a to ekonomická rovnost, rovné rozdělení moci a vlivu, rovné vzdělání, rovné rozdělení neplacených domácích prací a péče, rovnost v oblasti zdraví a prevence násilí páchaného muži na ženách. (Swedish gender equality agency, 2022)

V roce 2018 byl v platnost uveden nový zákon týkající se sexuálních trestných činů, kterým došlo k rozšíření definice znásilnění. V předchozím právním rámci bylo znásilnění definováno jako sexuální styk s použitím násilí, výhrůžek nebo bezbranné situace jedince. Po přijetí nového zákona se však za znásilnění považuje veškerá sexuální aktivita bez souhlasu obou zúčastněných stran. (Swedish gender equality agency, 2022)

V průběhu roku 2022 publikoval švédský statistický úřad pololetní zprávu o rovnosti mezi muži a ženami, která odhalila, že pouze 10 % společností obchodujících na švédské burze mělo ženu na pozici předsedy představenstva a 36 % členů představenstva byly ženy. V politických kruzích se intenzivně diskutuje o zavedení kvót pro ženy, což by mohlo přispět k rychlejšímu vyrovnání počtu mužů a žen ve správních radách. (Sweden, Sverige 2022d)

2.3.10 Práva stejnopohlavních párů

Švédsko bývá označováno jako velmi vstřícná země s ohledem na LGBTQI (lesbian, gay, bisexual, transgender and queer people) komunitu. V historii země existuje několik významných milníků, které toto postavení ilustrují. První pokrok přinesl již rok 1944, který dekriminalizoval homosexualitu. Dále se Švédsko stalo první zemí světa, kde byla legálně povolena změna pohlaví. V průběhu posledních dvaceti let byla ve Švédsku přijata řada právních opatření na podporu práv a rovnosti LGBTQI osob. V roce 2003 bylo přijato právo adopce pro homosexuální páry a v roce 2009 byl přijat zákon o genderově neutrálních svatbách. Tento zákon umožnil homosexuálním párům uzavírat manželství bez ohledu na jejich pohlaví. Švédská církev reagovala na tento zákon schválením obřadů stejnopohlavních párů v kostele, což se stalo krátce po přijetí zákona v roce 2009. Pokud se švédský občan cítí obětí diskriminace z genderového důvodu, může kontaktovat ombudsmana pro rovnost. Častým úkolem ombudsmana je řešení diskriminace ve zdravotnických zařízeních, kde zdravotníkům chybí znalosti související s LGBTQI komunitou. (Sweden Sverige, 2022e)

Z průzkumu veřejného mínění z roku 2021 vyplývá, že manželství homosexuálních párů podporuje ve Švédsku 89 % dotazovaných. Právo umožňující adopci dítěte homosexuálním párem schvaluje 79 % dotazovaných. (Ipsos, 2021)

2.3.11 Péče o seniory

Podle článku Sociální politika (2018) je Švédsko často označováno za příklad toho, jak správně zapojovat a podporovat starší občany pomocí účinné role obcí a dalších místních institucí. Průměrná délka života ve Švédsku se řadí mezi nejvyšší na světě. Ve Švédsku, jako v řadě dalších zemích, roste podíl staších lidí, proto se péče o seniory stává jedním z ústředních témat rodinné politiky. Vláda vytváří programy, které umožňují řešit případné demografické výzvy v budoucnosti, přičemž zajišťuje zachování úrovně sociálního státu. Hlavním cílem je umožnit seniorům žít nezávislý život. (Sweden Sverige, 2022f)

Od roku 2023 můžete začít pobírat důchod od vašich 63. narozenin. Dobu, ve které se občan rozhodne pro odchod do důchodu, si zvolí sám. Od letošního roku mají občané nárok pracovat

do 69 let (se souhlasem zaměstnavatele mohou pracovat i déle). Standardní věk pro odchod do důchodu je 65 let. (Sweden Sverige, 2022f; Nordic Co-operation, 2023)

Péče o seniory se řídí zákonem o sociálních službách a spadá zejména do kompetence jednotlivých obcí. Často dochází k tomu, že obce přenechávají provoz soukromým poskytovatelům péče. Klient si může zvolit, zda bude využívat služby soukromého nebo veřejného sektoru. S ohledem na seniory probíhají také výstavby nebo rekonstrukce obytných zón, ve kterých dochází k uspořádání vyhovujícímu starším lidem či osobám se zdravotním postižením. (Sweden Sverige, 2022f)

Ve Švédsku mají obce zodpovědnost také za některé zdravotnické služby. Tato integrace různých typů služeb umožňuje lepší propojení a poskytování komplexní péče buď v domácím prostředí, nebo v pobytových zařízeních. Poskytování sociálních služeb ve Švédsku je sice zpoplatněno, ale existují ochranná opatření proti vysokým nákladům. Maximální poplatek za měsíc pro sociální péči činil v roce 2018 1 780 SEK (204 euro). (ISPV, 2018)

Jedním z cílů je poskytnout podporu seniorům, aby mohli žít co nejdéle samostatně v domácím prostředí, což je podpořeno opatřeními, jako jsou rozvozy jídel domů a stravování seniorů v komunitních centrech. Zdravotně postižení jedinci mají možnost získat celodenní asistenci, která jim umožní zůstat doma po zbytek svého života. Aby se snížil počet úrazů seniorů, byla zřízena služba „*speciální obecní opravář*“, jehož úkolem je pomáhat seniorům při činnostech, při kterých je zvýšené riziko úrazu (např. výměna žárovek, věšení záclon). Organizování denních aktivit pro seniory, včetně rehabilitace, přispívá k podpoře zdraví a zvýšení kvality života seniorů, což jim umožňuje setrvat ve svých domovech co nejdéle. Pokud senioři nezvládají běžné každodenní činnosti, mohou si zažádat o službu pomoci v domácnosti. V některých případech může být nezbytné umístit osobu do specializovaného zařízení. Podle zákona o sociálních službách mohou dva starší lidé, kteří dlouhodobě žijí společně, pokračovat ve společném soužití ve specializovaném zařízení, pokud není jiná vhodná možnost, jak by mohly být uspokojeny jejich potřeby. (Sweden Sverige, 2022f)

Lidé žijící a pracující ve Švédsku budou pobírat národní veřejný důchod spravovaný švédskou důchodovou agenturou (Pensionsmyndigheten), jehož výše je odvozena od příjmu,

z kterého byla odváděna daň. Průměrný národní veřejný důchod byl v lednu loňského roku 14 000 SEK. Kromě národního veřejného důchodu existuje také zaměstnanecký důchod, který je financován prostřednictvím příspěvků od zaměstnavatele. (Sweden Sverige, 2022f)

3 Švédský model rodinné politiky jako inspirace pro Českou rodinnou politiku

3.1 Rodičovský příspěvek před narozením dítěte

3.1.1 Rodičovský příspěvek před narozením dítěte – komparace s ČR

V České republice není k dispozici příspěvek pro rodiče, který by se podobal švédskému příspěvku před narozením dítěte. Místo toho je k dispozici tzv. porodné. Tento nárok mohou využívat matky při porodu svého prvního a druhého dítěte. Pokud by při porodu došlo ke smrti matky, má nárok na porodné otec dítěte. V případě, že se osoba stala trvalým opatrovníkem dítěte mladšího jednoho roku, a jedná se o její první nebo druhé dítě, má také nárok na porodné. Výše porodného je pevně stanovena. Při narození prvního dítěte činí 13 000 Kč a při narození druhého dítěte činí 10 000 Kč. Výše porodného nezávisí na příjmu rodičů, tedy i rodiny s vyšším příjmem mají nárok na stejnou výši jako rodiny s nižším příjmem. (MPSV, 2023a)

V současné době některé zdravotní pojišťovny poskytují příspěvky na předporodní kurzy a další aktivity pro těhotné ženy. Konkrétně se jedná o Oborovou zdravotní pojišťovnu, Všeobecnou zdravotní pojišťovnu, Českou průmyslovou, Vojenskou zdravotní pojišťovnu a Zdravotní pojišťovnu ministerstva vnitra. Každá zdravotní pojišťovna může mít vlastní podmínky pro poskytování těchto příspěvků, včetně výše příspěvku, podmínek pro získání nebo limitů pro poskytování těchto výhod v jednom kalendářním roce. (Aperio, 2023)

3.1.2 Rodičovský příspěvek před narozením dítěte – inspirace pro ČR

Vzhledem k tomu, že v České republice neexistuje žádný ekvivalent příspěvku před narozením dítěte, mohla by se Česká republika inspirovat a zvážit zavedení obdobného příspěvku. Tento příspěvek by mohl být inspirován švédským modelem, kdy se jeho výše odvíjí od příjmů těhotné ženy. Příspěvek by umožnil těhotným ženám využít dobu před porodem k přípravám na porod a péči o novorozence. Zavedení příspěvku před narozením dítěte by mohlo pomoci

rodinám vyhnout se finančnímu stresu, který může vzniknout v období s vysokými náklady na těhotenství, porod a péči o novorozence.

Zavedení takového příspěvku by samozřejmě vyžadovalo dostatečné finanční zdroje. Jednou z možností by mohlo být využití státních rozpočtových prostředků, neboť přínosy pro rodiny by mohly být veliké. Další možností je využití fondů zaměřených na rodinnou politiku. Můžeme uvažovat i o alternativních variantách, jak zavést podobnou, ale méně finančně náročnou podporu. Jedním z alternativních řešení může být stanovení maximální výše příspěvku nebo spojení příspěvku před narozením dítěte s jinými stávajícími dávkami zaměřenými na rodiny s dětmi, aby se maximalizovaly účinky a minimalizovali náklady. Jinou alternativou by mohlo být poskytnutí služeb a podpory těhotným ženám a rodinám s novorozenci, jako jsou například bezplatné kurzy zaměřené na péči o dítě nebo bezplatné konzultace s odborníky ohledně péče o dítě. Tento přístup by mohl být méně finančně náročný, ale stále by pomohl těhotným ženám a rodinám s novorozenci v období, kdy mohou mít finanční potíže.

3.2 Rodičovský příspěvek

3.2.1 Rodičovský příspěvek – komparace s ČR

Pro úvod této podkapitoly je nutné vymežit pojmy mateřská dovolená a rodičovský příspěvek jako dva legislativně upravené koncepty, které se týkají péče o dítě a náhrady příjmu rodičů během této doby.

Mateřská dovolená, známá jako peněžitá pomoc v mateřství (PPM), je především určena pojištěnkám s narozeným dítětem. Pojištěnci mohou také získat nárok na mateřskou dovolenou, pokud převezmou péči o dítě, která nahrazuje péči rodičů na základě soudního rozhodnutí, pečují o dítě, jehož matka zemřela nebo se nemůže o dítě starat kvůli závažnému dlouhodobému onemocnění nebo pokud otec dítěte (manžel ženy, která porodila dítě) převzal péči na základě písemné dohody. Žadatel o dávku musí být nemocensky pojištěn nebo splnit ochrannou lhůtu ze skončeného zaměstnání, která činí 180 dní pro těhotné ženy a 7 dní pro ostatní. Dále musí

být nemocensky pojištěn minimálně 270 dní v posledních 2 letech před nástupem na dávku, přičemž lze dny počítat z různých zaměstnání. (ČSSZ, 2021)

Oproti tomu rodičovský příspěvek (RP) je forma státní podpory, kterou poskytuje úřad práce. Rodiče mají nárok na RP ihned po narození dítěte, pokud jim nebyla přidělena peněžitá pomoc v mateřství (PPM). V opačném případě mohou rodiče čerpat RP až po vyčerpání PPM. Rodič, který se rozhodne pro celodenní a řádnou péči o nejmladší dítě v rodině, má v České republice nárok na RP. Další podmínkou pro získání RP je skutečnost, že rodič a dítě mají trvalý pobyt a trvalé bydliště v ČR. Celková výše RP u nás činí 300 000 Kč. Pokud se jedná o více dětí narozených současně, je celková výše příspěvku 450 000 Kč. V České republice si rodič volí měsíční výši příspěvku, kterou bude pobírat. Na nárok na rodičovský příspěvek nemá vliv výše příjmů rodiče. Rodič může vykonávat při pobírání příspěvku práci a zvyšovat tím příjmy rodiny, aniž by se tím ovlivnil nárok na dávku. V případě, že se rodič rozhodne pracovat nebo studovat, musí zajistit odpovídající péči o dítě jinou zletilou osobou. Nárok na rodičovský příspěvek zaniká v případě, že rodič vyčerpal celkovou částku rodičovského příspěvku, dítě dosáhlo věku čtyř let, nebo v případě, že se do rodiny narodilo další dítě. (MPSV, 2023b; ČSSZ, 2021)

Lze pozorovat, že jak v ČR, tak i ve Švédsku existují určité podobnosti v oblasti rodičovského příspěvku. Konkrétně je třeba mít trvalý pobyt na území dané země a zajistit řádnou celodenní péči o dítě. Rozdílem může být větší zájem Švédska o propojení rodinného a pracovního života. Švédský systém umožňuje rodičům větší flexibilitu a usiluje o větší rovnost mezi muži a ženami. V ČR není výše RP závislá na předchozím příjmu rodiče, na rozdíl od systému ve Švédsku.

V ČR neexistuje systém dvojitých dnů pro rodičovský příspěvek, který umožňuje oběma rodičům současně čerpat tuto výhodu, jako je tomu ve Švédsku. Dále se odlišuje věk, do kterého je možné pobírat RP. V ČR může rodič čerpat RP do 4 let. Na druhé straně ve Švédsku mohou rodiče čerpat RP až do 12 let věku dítěte nebo do konce 5. třídy základní školy. Dalším rozdílem je to, že RP je v ČR určen jednomu z rodičů a neumožňuje rodičům se o tento příspěvek dělit.

Podobnost systémů nalezneme v otcovské dovolené. V České republice je poskytování otcovské dovolené založeno na platbách od nemocenského pojištění. Otcovská dovolená je stanovena na 14 dní a otec si musí v průběhu šesti týdnů od porodu zažádat o toto opatření. (CSSZ, 2021)

3.2.2 Rodičovský příspěvek – inspirace pro ČR

V rámci uvažování o tom, jakým způsobem by se ČR mohla inspirovat Švédskem ohledně RP, lze zvažovat možnost dělení RP mezi matkou a otcem. Toto opatření by mohlo vést k zvýšení pravděpodobnosti, že se oba rodiče zapojí do péče o dítě v rovné míře a rodina bude moci lépe přizpůsobit péči o dítě svým potřebám a pracovním povinnostem.

Pokud by se ČR chtěla v tomto ohledu inspirovat Švédskem, ale nechtěla zavádět možnost rozdělení RP mezi oba rodiče, mohla by uvažovat o alternativních opatření, které by mohly směřovat k podobnému výsledku. Jedním z těchto opatření by mohlo být poskytnutí flexibilnější pracovní doby pro rodiče s malými dětmi, aby mohli plnit své pracovní povinnosti a zároveň se více věnovat péči o své děti. Tato možnost by mohla pomoci rodinám lépe přizpůsobit péči o dítě jejich pracovním a rodinným potřebám. Dalším způsobem by mohlo být rozšíření možností práce z domova, což by umožnilo rodičům být blíže svým dětem během pracovní doby a současně plnit své pracovní povinnosti.

ČR by se mohla inspirovat Švédskem tím, že by prodloužila věk, do kterého je možné pobírat RP. Tento krok by umožnil rodičům větší flexibilitu při péči o své děti, a to i v případě, že by dítě již navštěvovalo základní školu. Díky prodloužení věku, do kterého je možné pobírat rodičovský příspěvek, by mohly být rodiny motivovány k tomu, aby si rozložily péči o dítě rovnoměrně mezi oba rodiče.

3.3 Příspěvek na bydlení

3.3.1 Příspěvek na bydlení – komparace s ČR

Stránky MPSV (2023c) uvádí pravidlo, podle kterého mají občané nárok na příspěvek na bydlení. Toto pravidlo spočívá v tom, že každý, kdo musí platit za bydlení více než třetinu svého příjmu, má nárok na příspěvek na bydlení. Zároveň jeho třetina příjmu nesmí být vyšší než normativní náklady na bydlení stanovené zákonem. Částka odpovídající příspěvku na bydlení v ČR se skládá z příjmů, nákladů a počtů osob v domácnosti. V ČR se oproti Švédsku liší dávka tím, že se nevztahuje na specifické skupiny obyvatel na základě jejich zaměstnání, vzdělání nebo rodinného stavu. Jinými slovy řečeno, přiznání této dávky není ovlivněno tím, zda jste student, zaměstnanec, nezaměstnaný, důchodce nebo osoba na mateřské dovolené. (MPSV, 2023c)

Vzhledem k finanční náročnosti studia mnoho státních i soukromých škol v ČR nabízí možnost získat ubytovací stipendium. Pro získání tohoto stipendia musí studenti splňovat určité podmínky stanovené zákonem (Mečířová, 2018).

Z výše uvedených informací plyne, že jak v jedné, tak v druhé zemi, závisí výše příspěvku na bydlení na příjmu žadatelů. Podmínky pro přiznání tohoto příspěvku jsou v obou zemích velmi podobné a vyžadují, aby žadatel měl v bytě trvalý pobyt, náklady na bydlení přesahovaly stanovený limit a zároveň příjem domácnosti nepřekročil stanovenou hranici. Ve Švédsku je kromě zmíněných podmínek pro získání příspěvku vyžadováno, aby rodina měla alespoň jedno dítě. Na rozdíl od ČR Švédsko dále poskytuje příspěvky mladým lidem a dodatky pro bydlení.

3.3.2 Příspěvek na bydlení – inspirace pro ČR

Problémy s nedostupností bydlení jsou stále častěji diskutovaným tématem v ČR, zejména pro mladé lidi s nízkými příjmy. Pokud by se ČR chtěla inspirovat zkušenostmi Švédska v oblasti bydlení, mohla by zvážit zavedení podobného programu, který by poskytoval finanční podporu pro mladé lidi s omezenými možnostmi financování bydlení. Takový program by mohl

zahrnovat různé formy podpory, jako jsou subvencované nájemy a další finanční výhody. Kromě podpory v podobě finančních prostředků by bylo vhodné poskytnout mladým lidem více informací o možnostech, jak získat bydlení. Jedním z přístupů by mohlo být zavedení vzdělávacích programů, které by mladé lidi informovaly například o možnostech získání hypotéky. Program by mohl být součástí širšího plánu pro zvýšení finanční gramotnosti a zlepšení vzdělání v oblasti financí. Kromě toho by ČR mohla zvážit i další opatření, jako například vytvoření nových bytových fondů nebo podporu výstavby levnějších bytů pro mladé lidi. Nové bytové fondy by mohly být financovány buď ze státních zdrojů, nebo prostřednictvím partnerství se soukromými investory.

3.4 Přídavky na dítě

3.4.1 Přídavky na dítě – komparace s ČR

Přídavek na dítě je v ČR pravidelná finanční podpora určená rodinám s nižším příjmem, které mají v péči nezaopatřené dítě. Tato podpora má pomoci s pokrytím nákladů na výchovu a stravu dítěte. Přídavek na dítě je poskytován v měsíční výši, která se liší v závislosti na konkrétních okolnostech. Tato částka se pohybuje v rozmezí od 830 Kč do 1580 Kč na jedno dítě. Přídavek na dítě je možné čerpat od narození dítěte až do jeho dosažení věku 18 let. V některých případech je ale možné tento přídavek prodloužit až do 26 let, pokud dítě stále studuje. Rodina má nárok na přídavek na dítě, pokud její příjem nepřesahuje 3,4násobek životního minima rodiny. (MPSV, 2023d)

Hlavním rozdílem mezi českým a švédským systémem přídavku na dítě je způsob, jakým je přístup k jeho poskytování regulován. Ve Švédsku je přídavek na dítě automaticky poskytován každé rodině, bez ohledu na její sociální nebo finanční situaci, a tento přístup zaručuje, že všechny děti mají přístup ke stejným příležitostem a že každá rodina má základní podporu pro péči o své potomky. Na druhé straně v ČR je poskytování přídavku na dítě omezeno na určité kategorie rodin. Tento omezený přístup k poskytování přídavku může vést k nerovnostem mezi rodinami. Celkově lze říci, že švédský systém přídavku na dítě má výhodu v tom, že poskytuje podporu pro všechny rodiny.

3.4.2 Přídavky na dítě – inspirace pro ČR

V současné době je přístup k přídavkům na děti v České republice podmíněn příjmem rodiny, což může vést k nedostatečné podpoře rodin s dětmi, které sice nejsou pod hranicí životního minima, ale stále se potýkají s finančními problémy. V takových případech by zavedení automatického přídavku na děti mohlo pomoci těmto rodinám, které by při stávajícím systému podpory byly odkázány na vlastní zdroje příjmů.

Automatický přídavek na děti by zároveň mohl zjednodušit systém sociálních dávek a snížit byrokratickou zátěž pro rodiny, které se snaží získat přídavky, na které mají nárok. Tento krok by také mohl přinést úlevu sociálním pracovníkům, kteří by mohli věnovat více času jiným aspektům péče o klienty.

Je však důležité zvážit i negativní dopady zavedení automatického vyplácení příspěvku na státní rozpočet. Pokud bychom se chtěli inspirovat Švédskem, ale nezavádět automatické přídavky, mohli bychom zvážit náhradní opatření. Jedním z takových opatření může být rozšíření a zlepšení stávajících dávek a příspěvků pro rodiny s dětmi. Tato opatření by mohla zajistit, aby byly příspěvky a dávky dostupné i pro rodiny s mírně vyššími příjmy, ale stále s omezenými finančními prostředky, a tím i přispět k vyrovnání nerovnosti v přístupu ke státním dávkám a příspěvkům pro rodiny s dětmi.

3.5 Rodiče, kteří spolu nežijí

3.5.1 Rodiče, kteří spolu nežijí – komparace s ČR

Výrazný rozdíl se projevuje ve vyplácení výživného při společné střídavé péči. I když se v ČR rodiče starají o dítě prostřednictvím střídavé nebo společné péče, nezaniká povinnost platit vyživovací povinnost. Důvodem je, že rodiče mohou nést různou míru zodpovědnosti za osobní péči o dítě nebo mít rozdílné příjmy, což by mohlo ovlivnit životní úroveň dítěte během období, kdy je s jedním nebo druhým rodičem. (Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí, 2023)

Jak již bylo dříve uvedeno, ve Švédsku neplatí rodiče výživné při střídavé péči, pokud dítě stráví přibližně stejnou dobu s oběma rodiči. Nicméně i zde platí, že rodič s výrazně vyšším příjmem by měl přispět ke vzdělávání a výživě dítěte kvůli zachování jednotné životní úrovně dítěte.

Dalším rozdílem mezi ČR a Švédskem je skutečnost, že zákon v ČR neumožňuje, aby vládní nebo soukromé organizace zaplatily namísto dlužníka zálohu odpovídající plné výši výživného nebo jeho části (European e-Justice, 2020).

3.5.2 Rodiče, kteří spolu nežijí – inspirace pro ČR

ČR by se mohla inspirovat švédským přístupem a zavést možnost neplatit výživné v případech střídavé péče, kdy dítě pobývá přibližně stejnou dobu s oběma rodiči a rodiče mají podobnou úroveň příjmu. Navrhované řešení by mohlo být výhodné pro rodiče, kteří se aktivně podílejí na péči o dítě, a mohlo by vést k vyšší spokojenosti všech zúčastněných stran. Výhodou tohoto opatření by mohla být také snížená administrativní zátěž, neboť vymáhání výživného by bylo v tomto případě zbytečné. Toto by mohlo snížit náklady a zjednodušit proces řešení sporů ohledně výživného.

Existence bezplatné služby Familjerättsbyrån ve Švédsku představuje inspirativní nápad pro uskutečnění podobného řešení v ČR, kde zatím neexistuje žádná podobná služba. Navzdory snahám rodičů najít řešení sporů ohledně výživného a střídavé péče s minimálním konfliktem, často rodiče selhávají a nachází se v obtížné situaci. Tato služba by mohla poskytnout rodičům potřebnou pomoc a podporu při řešení těchto sporů, což by mohlo snížit stres a napětí v rodině a pomoci zabránit eskalaci problému. Jedním z hlavních přínosů této služby by bylo snížení nákladů na právní zastoupení a soudní poplatky, které jsou spojeny s řešením sporů před soudem. Tím by se rodinám ušetřily finanční prostředky, které by mohly být použity pro potřeby dětí. Další výhodou by bylo zaměření na dobro dítěte, jelikož rodiče by byli vedeni k dohodě na řešení, které by nejlépe odpovídalo potřebám dítěte, aniž by muselo být vystavováno stresu a traumatizaci z rozvodového procesu. Na druhé straně je důležité zamyslet se nad argumenty, že zavedení takové služby by znamenalo zvýšení administrativní zátěže pro stát. Dále by zavedení bezplatné služby pro rodiče vyžadovalo určitý rozpočet.

Při navrhování podmínek pro vznik této služby pro rodiče je důležité zvážit, zda by měla být služba zcela bezplatná, nebo zda by bylo vhodné zavést nějaký systém úhrady, který by zároveň nebyl pro rodiče finančně náročný. Možností by mohlo být například poskytnutí určitého počtu sezení zdarma a dalších sezení již zpoplatněných. Pokud by byla služba dobře navržena a správně implementována, mohla by být velmi prospěšná pro rodiny, které se snaží najít řešení sporů ohledně výživného a střídavé péče s minimálním konfliktem.

3.6 Adopce

3.6.1 Adopce – komparace s ČR

Existují určité rozdíly v procesu adopce mezi ČR a Švédskem. Zatímco v obou zemích musí mít osvojitel absenci trestního rejstříku, musí být svéprávný, fyzicky i mentálně zdravý a musí být zajištěn souhlas s adopcí dítěte, pokud je dítě starší 12 let, existují i některé odlišnosti. V ČR se klade důraz na přiměřenost věkového rozdílu mezi osvojitelem a dítětem. Tento minimální věkový rozdíl je v ČR stanoven na 16 let, což znamená, že pokud je dítěti například 10, osvojiteli by mělo být minimálně 26 let. (Středisko náhradní rodinné péče, 2022)

3.6.2 Adopce – inspirace pro ČR

Navrhovaný krok spočívá v přehodnocení minimálního věkového rozdílu mezi osvojitelem a dítětem v ČR a nahrazení ho pružnějším přístupem, který by zohlednil individuální okolnosti každého případu. Takové individuální posouzení by měli provádět kvalifikovaní odborníci, kteří by zohlednili například vztah osvojitele a dítěte, osobnostní vlastnosti osvojitele a dítěte, sociální a kulturní prostředí, ve kterém by dítě vyrůstalo a další faktory, které jsou relevantní pro určení nejlepšího zájmu dítěte. V této oblasti mohou pomoci také organizace, které se v ČR zabývají ochranou práv a dětí, jako jsou například dětské domovy, poradenská centra nebo neziskové organizace. Tyto organizace mohou nabízet odbornou pomoc v oblasti adopce, poskytovat informace a podporu osvojitelům i dětem a sledovat, zda je adopce v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Je důležité zdůraznit, že při změně přístupu k věkovému rozdílu mezi osvojitelem a dítětem by měla být zachována ochrana dětí před případným zneužíváním a zanedbáváním.

3.7 Školství

3.7.1 Školství – komparace s ČR

V oblasti mateřských škol lze identifikovat značné rozdíly mezi Českou republikou a Švédskem, především co se týče věku, od kterého mají děti nárok na umístění do těchto zařízení, a způsobu jejich financování. Česká republika je mezi státy Evropské unie s nejnižší dostupností péče o malé děti, což vedlo k zřizování dětských skupin, aby se zlepšila situace s nedostatkem míst v mateřských školách. V ČR se plánuje obnovení jeslí pro děti od půlroku do tří let, aby nahradily dětské skupiny, které budou postupně rušeny do konce srpna 2024. Stát by měl přispívat na místo pro děti rodičů, kteří pracují nebo studují. (Aktuálně.cz, 2020)

V České republice mají děti nárok na umístění do mateřské školy od 3 let věku, zatímco ve Švédsku je tato hranice stanovena již na 1 rok věku dítěte. Nižší hranice ve Švédsku umožňuje rodičům návrat do práce a skloubení pracovního a rodinného života. Kromě toho jsou mateřské školy ve Švédsku pro rodiče zdarma, jelikož jsou financovány ze státního rozpočtu, což také podporuje větší zapojení rodičů do pracovního procesu a snižuje ekonomické bariéry pro rodiče s nižším příjmem. Mateřské školy v ČR, financované státem, krajem nebo obcí, nabízejí bezplatné vzdělání dětem od pěti let věku (a to až od začátku následujícího školního roku). (MŠMT, 2019)

V ČR není zaveden podobný zákon jako ve Švédsku, který by stanovil povinnost obcí zajistit péči o děti v době, kdy není možné navštěvovat předškolní zařízení nebo středisko volného času. Protože dle zákona povinnost poskytovat předškolní vzdělávání neplatí během období školních prázdnin v souladu s organizací školního roku v základních a středních školách. (Zákon č .561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání)

Při studiu Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+ lze pozorovat, že i v České republice je kladen důraz na inovace ve vzdělávání. Jako příklad inovace můžeme zmínit posilování formativního hodnocení, které má za cíl podporovat proces učení a sledovat pokrok

žáka. Dalším strategickým cílem je rozvoj potenciálu žáků s důrazem na jejich celkový rozvoj a osobnostní růst. (Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030, 2020)

Ve srovnání se Švédskem studenti v ČR nemají zdarma výukové materiály, ale často si je pořizují sami nebo si je vypůjčují od školy. V ČR je doprava do školních zařízení zpoplatněna, avšak díky studentským slevám se často nestává začnou finanční zátěží pro rodiny. Nicméně existuje řada programů a grantů, které mají za cíl podpořit vzdělávání a zlepšit přístup studentů ke vzdělávání, například programy podporující sociálně slabší rodiny. Program „*Obědy do škol*“ je sociální projekt, který již osmým rokem umožňuje dětem, jejichž rodiče nemají finanční prostředky na školní stravování, bezplatně obědovat ve školách (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2022).

V porovnání se Švédskem, má povinná školní docházka v České republice téměř totožnou délku. Povinná školní docházka v ČR trvá devět školních let a končí nejpozději v den ukončení školního roku, v němž žák dosáhne věku 17 let. Ve švédském systému je povinná školní docházka stanovena na 10 let. (MŠMT, 2017)

Na veřejných vysokých školách je běžně stanoveno bezplatné studium pro studenty, kteří dodržují standardní dobu studia daného programu, a poplatky se hradí pouze v případě, že student studuje déle než standardní dobu studia o jeden rok, což platí jak pro bakalářské, tak pro magisterské studium (Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, 1998). I přesto, že se v ČR neplatí poplatky za vysokoškolské studium, lze konstatovat, že v porovnání se Švédskem poskytuje Švédsko výrazně větší finanční podporu pro studenty vysokých škol.

3.7.2 Školství – inspirace pro ČR

Je možné navrhnout, aby inspirace ohledně poskytování bezplatné mateřské školy pro děti probíhala v rovině, která zahrnuje věkovou skupinu dětí již od raného věku, než je věk pěti let. Vzhledem k tomu, že mateřská škola má zásadní význam pro sociální a emoční rozvoj dětí a tyto dovednosti jsou klíčové pro úspěšné vzdělávání, by poskytování bezplatné mateřské školy mohlo být vhodným opatřením pro zajištění rovných příležitostí pro děti bez ohledu

na finanční situaci jejich rodiny. Takový krok by mohl přispět ke zlepšení celkové kvality vzdělávání a posílení pozice mateřských škol v rámci vzdělávacího systému.

Dále by ČR mohla uvažovat o zavedení podobného zákona jako má Švédsko ohledně péče o děti v době, kdy není možné navštěvovat předškolní zařízení nebo středisko volného času. Podobný zákon by umožnil pokračovat rodičům v pracovním procesu i v případě, kdy není možné zařízení navštěvovat.

Pokud by se ČR rozhodla větším finančním příspěvkem podporovat vysokoškolské studenty na způsob Švédska, mohlo by to vést k motivaci studentů ke zvýšenému zájmu o vzdělání a podpořit tak inovativnost a ekonomický rozvoj země.

3.8 Sexuální výchova a dobrovolné rodičovství

3.8.1 Sexuální výchova a dobrovolné rodičovství – komparace s ČR

Jak jsme se dočetli výše, sexuální výchova ve Švédsku má svou dlouholetou tradici. Sexuální edukace ve Švédsku prostupuje řadu předmětů a žáci se s ní setkávají již od útlého věku. Jedním z jejich cílů je výchova k dobrovolnému rodičovství. I když je sexuální výchova v ČR zahrnuta do povinného rámcového vzdělávacího plánu, mají školy relativně velkou autonomii v tom, jak se bude sexuální výchova realizovat. Problematikou současné sexuální edukace v ČR je omezenost dostupnosti adekvátních zdrojů pro vytvoření programů sexuální výchovy. Didaktické zdroje o tom, jak vyučovat sexuální výchovu jsou velmi nedostatečné. (Feminismus.cz, 2020)

Z Průzkumu České středoškolské unie, kterého se zúčastnilo 2 283 středoškolských studentů, vyplývá, že 47 % žáků se nikdy nesetkalo se sexuální výchovou. Pokud k sexuální výchově došlo, většinou se jedná o témata jako prevence sexuálně přenosných nemocí, používání antikoncepce a prevence kybernetické šikany. (Tůmová, 2021)

Ve Švédsku mají dívky mladší 21 let nárok na bezplatnou antikoncepci s cílem zabránit nechtěným těhotenstvím. Oproti tomu v České republice nenalezneme státní program, který by dotoval antikoncepci. Většina zdravotních pojišťoven nehradí hormonální antikoncepci, ale některé zdravotní pojišťovny (například Zdravotní pojišťovna Ministerstva vnitra ČR) poskytují příspěvky na vyšetření a konzultace spojené s užíváním hormonální antikoncepce (Zdravotní pojišťovna Ministerstva vnitra ČR, 2022).

3.8.2 Sexuální výchova a dobrovolné rodičovství – inspirace pro ČR

Česká republika by se mohla inspirovat v rozsahu sexuální výchovy ve školních osnovách, které ve Švédsku prostupují různé předměty. Bylo by vhodné, aby Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) věnovalo větší pozornost rozvoji a podpoře sexuální edukace v rámci školního vzdělávacího systému. Na stránkách MŠMT nalezneme dokument s názvem „*Doporučení MŠMT k realizaci sexuální výchovy v základních školách*“, tento dokument ale pochází z roku 2010, a tak by bylo potřeba vytvořit aktuálnější dokument.

Téma sexuální výchovy je v dnešní době velmi aktuální. V posledních letech dochází k rozvoji různých organizací, které prosazují změny ohledně sexuální výchovy, jako například organizace *Konstent*. Tato organizace poskytuje vyučujícím vzdělávací materiály ve formě metodik pro různá témata sexuální výchovy. Materiály mají za cíl podpořit vzdělávání a osvětu v oblasti sexuálního zdraví a prevence sexuálního násilí. (Konsent, 2021)

Možnost zvýšit efektivitu sexuální prevence a ochrany zdraví mladých lidí by mohla být realizována pomocí zavedení finančních příspěvků nebo plného dotování antikoncepce pro ženy ve věkové skupině 15 až 21 let v České republice. Tato iniciativa by mohla pomoci snížit nechtěná těhotenství, přenos pohlavně přenosných nemocí a další rizika spojená se sexuální aktivitou u mladých lidí. Dalším řešením může být podporování rozšiřování informací o rodičovství, včetně možností antikoncepce a plánování rodiny ze strany vlády.

3.9 Rovnost mužů a žen

3.9.1 Rovnost mužů a žen – komparace s ČR

Ve Švédsku je výrazně vyšší úroveň podpory rovnosti mezi muži a ženami v porovnání s ČR. Z výsledků Indexu rovnosti žen a mužů za rok 2021 vyplývá, že v žebříčku rovnosti žen a mužů obsadila ČR 22. místo z 27 zemí EU. V oblasti rozdílnosti mezi pohlavími v ČR se nejvíce projevují nerovnosti v oblasti moci a rozhodování, kde není dosaženo vyrovnaného zastoupení žen. V ČR chybí opatření, která by podporovala ženy v rozhodovacích pozicích v obchodních společnostech, což se odlišuje od situace v řadě jiných zemí EU. (Vláda České republiky, 2021)

I přes rozdíly v porovnání se Švédskem se v České republice v posledních letech objevily iniciativy a opatření směřující k posílení genderové rovnosti mezi muži a ženami. Mezi lety 2017 a 2020 byl na MŠMT uskutečněn projekt zaměřený na genderovou rovnost, který měl za cíl podporovat rovnost pohlaví v této oblasti. Tento projekt se zaměřoval na potřebu překonávání genderových stereotypů, podporování rovnosti, popisoval významné kroky a iniciativy na podporu genderové rovnosti v oblasti vzdělávání v ČR. (MŠMT, neuvedeno)

V únoru roku 2021 vydal Úřad vlády ČR dokument s názvem *Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021 – 2030*. Tato strategie obsahuje 9 oblastí zájmů, které mají vést ke zlepšení situace v oblastech, jako jsou například zaměstnanost, vzdělávání, zdraví nebo péče o děti (Úřad vlády ČR, 2021).

3.9.2 Rovnost mužů a žen – inspirace pro ČR

Rovnost pohlaví se stává stále důležitějším pro všechny země, včetně ČR. Švédsko, které je často považováno za příklad země, která se snaží o rovnost pohlaví, může být pro ČR inspirací při hledání konkrétních kroků k dosažení tohoto cíle. Jedním z možných kroků, kterými by se ČR mohla inspirovat Švédskem, je větší důraz na gender mainstreaming. Genderový mainstreaming je strategie EU zaměřená na začlenění genderového hlediska

do všech oblastí politiky a rozhodování na všech úrovních s cílem dosáhnout genderové rovnosti (Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2019).

Dalším krokem, kterým by se ČR mohla inspirovat Švédskem, je posílení právních předpisů v oblasti ochrany před diskriminací a násilím na základě pohlaví. Česká republika již má některé právní předpisy, jako je například zákon o rovném zacházení (Zákon č.198/2009 Sb., §3). Nicméně, tyto právní předpisy by mohly být posíleny a rozšířeny, aby poskytovaly účinnější ochranu před diskriminací a násilím na základě pohlaví.

3.10 práva stejnopohlavních párů

3.10.1 práva stejnopohlavních párů – komparace s ČR

V České republice byl v roce 2006 přijat zákon o registrovaném partnerství, kterým se osobám stejného pohlaví poskytují některá práva v oblasti majetkového práva, dědictví nebo sociálního zabezpečení. Avšak v porovnání s manželstvím je registrované partnerství omezené v mnoha ohledech. Například nedochází k vytvoření společného jmění a nevzniká nárok na vdovecký či vdovský důchod po smrti jednoho z partnerů. Biologický rodič má v případě registrovaného partnerství více práv než nebiologický rodič, který nemá nárok na informace o zdravotním stavu dítěte, zastoupení dítěte ve škole ani vyživovací povinnost. (Hartingerová, 2021)

Rok 2016 lze považovat za další významný mezník v oblasti práv pro páry stejného pohlaví v ČR. V tomto roce byla zrušena ustanovení o zákazu osvojení dítěte jedním z partnerů, což bylo uskutečněno na základě doporučení Rady vlády pro lidská práva. Tento krok byl učiněn v důsledku shledání, že předchozí ustanovení bylo diskriminační vůči těmto párům. Stále v České republice ale neexistuje možnost adopce oběma partnery. Tento stav lze považovat za problematický z hlediska dodržování principů rovnosti a nediskriminace, na nichž by měla být založena společnost a právní řád. (Právní prostor, 2021)

3.10.2 Práva stejnopohlavních párů – inspirace pro ČR

V případě zvažování podpory stejnopohlavních párů by ČR mohla čerpat inspiraci ze Švédska, které uplatňuje zákony o ochraně práv LGBTQI komunity a omezování diskriminace na základě sexuální orientace a genderové identity. Česká republika by mohla zvážit zavedení podobných zákonů a opatření, která by pomohla ochránit a podpořit tuto komunitu. Dále by mohla zvažovat začlenění těchto témat do školních osnov, aby žáci získali povědomí o LGBTQI komunitě a prevenci diskriminace na základě sexuální orientace a genderové identity mezi žáky.

V posledních letech se téma legalizace manželství pro stejnopohlavní páry stalo předmětem diskusí v Poslanecké sněmovně. V roce 2022 byla do Poslanecké sněmovny předložena novela občanského zákoníku, která navrhovala rozšířit možnost uzavírat manželství také na stejnopohlavní páry. (Aktuálně.cz, 2022)

Přijetí zákona legalizujícího manželství pro stejnopohlavní páry by přineslo zvýšení rovnosti těchto párů před zákonem. Změny by se projevil také v oblasti rodiny, kde by homosexuální páry mohly být rodiči ať adoptivních, nevlastních nebo biologických dětí. Zavedení této změny by poskytlo dětem homosexuálních párů větší ochranu a stabilitu. Kromě toho by legalizace manželství pro stejnopohlavní páry mohla mít vliv na ekonomické a právní aspekty, kde by homosexuální páry mohly využívat výhod spojených s manželstvím, jako jsou dědictví, důchodové výhody nebo zdravotní pojištění. Změna by mohla také pomoci snížit diskriminaci a marginalizaci LGBTI komunity v celé společnosti.

3.11 Péče o seniory

3.11.1 Péče o seniory – komparace s ČR

Podobně jako ve Švédsku, i v České republice se uplatňuje princip aktivního stárnutí a podpora samostatného života seniorů v jejich vlastním domácím prostředí co nejdéle, jak to jenom jde (MPSV, 2020). Opět existují jak shody, tak odlišnosti v oblasti péče o seniory v ČR a ve Švédsku.

Pro nárok na starobní důchod v ČR je nezbytné splnění dvou základních podmínek, a to dosažení stanoveného důchodového věku a vyplácení důchodového pojištění po dobu předepsanou důchodem. Důchodový věk a předepsaný počet let pojistného se liší u různých osob a je ovlivněn faktory, jako jsou rok narození, pohlaví a počet dětí. Pro osoby narozené mezi lety 1936–1971 se důchodový věk postupně zvyšuje a pro každou kategorii je stanoven jinak. Tento trend také snižuje rozdíly v důchodovém věku mezi pohlavími a počtem dětí. Pro všechny osoby narozené po roce 1971 je stanoven stejný důchodový věk, a to 65 let. Tento stanovený věk odpovídá průměrnému věku, ve kterém se odchází do důchodu ve Švédsku. (Evropská komise, 2022)

Průměrná výše starobního důchodu v současnosti je 19 440 Kč. V červnu dojde k mimořádnému navýšení důchodů, kdy každý důchod bude zvýšen o 400 Kč a procentní výměra se zvýší o 2,3 % v závislosti na výši důchodu. To znamená, že průměrný starobní důchodce obdrží v červnu o 750 Kč více než dosud. (MPSV, 2023)

V ČR je potřeba podstoupit zásadní reformy stávajícího systému sociálních služeb, neboť je momentálně nedostačující. Z dostupných dat vyplývá, že v ČR nejvíce ubývá lůžek dlouhodobé péče v domovech pro seniory a v denních stacionářích, které jsou provozovány veřejným sektorem. Soukromý sektor stále rozšiřuje své kapacity a převážně se stará o kapacitní nárůst sociálních služeb. Nicméně, veřejný sektor stále zůstává největším provozovatelem sociálních služeb v ČR. I když se sociální služby snaží efektivně reagovat na potřeby seniorů, často bývá problematické zajištění přístupu k informacím týkajících se jejich práv, které nejsou vždy snadno dostupné a srozumitelné. (EY, 2021)

3.11.2 Péče o seniory – inspirace pro ČR

V ČR by se mohla prosazovat podobná koncepce jako ve Švédsku, tedy větší podpora kombinace soukromých a veřejných služeb v péči o starší občany. Obce by mohly spolupracovat se soukromými poskytovateli péče, aby zabezpečily dostupnou a kvalitní péči pro seniory.

Další možností, jak zlepšit situaci starších lidí, by mohla být podpora výstavby obytných zón přizpůsobených seniorům a osobám se zdravotním postižením. Zóny by mohly být navrženy tak, aby byly bezbariérové a aby v nich bylo snadné se pohybovat i s omezenou pohyblivostí. Důležité je, aby byly umístěny v blízkosti zdravotnických zařízení, obchodů a dalších služeb, což by umožnilo snadný přístup k potřebným službám. Obytné zóny by mohly být navrženy tak, aby zahrnovaly společné prostory pro aktivity a setkávání seniorů.

V neposlední řadě by se mohla ČR zlepšit v komunikaci mezi obcemi a seniory. Jedním z možných řešení by bylo vytvoření informačních center, které by poskytovaly starším lidem potřebné informace o službách nebo programech pořádaných pro seniory. Tato centra by mohla provozovat obec nebo neziskové organizace a mohla by být umístěna v prostorech, jako jsou například knihovny.

Závěr

Hlavním účelem této bakalářské práce bylo poskytnut detailní přehled o systému švédské rodinné politiky, který je často vnímán jako modelový. V této souvislosti se práce zaměřila na klíčové prvky a oblasti rodinné politiky, které jsou důležité pro Švédsko. Tyto prvky zahrnují nástroje a oblasti jako jsou rodičovský příspěvek před narozením dítěte; rodičovský příspěvek; příspěvek na bydlení; přídavky na dítě; rodiče, kteří spolu nežijí; adopce; školství; sexuální výchova a dobrovolné rodičovství; rovnost mužů a žen; práva stejnopohlavních párů a péče o seniory.

V rámci této práce byla provedena komparace mezi českým a švédským modelem rodinné politiky, která poskytuje důležitou informační základnu pro doporučené postupy pro ČR. Komparace se zaměřila na srovnání klíčových prvků švédského modelu. Na základě této komparace byly navrženy strategie pro ČR, které vycházejí z úspěšných prvků švédského modelu.

Výsledkem této práce jsou konkrétní návrhy opatření, která by mohla přispět ke zlepšení rodinné politiky v České republice. Mezi navrženými opatřeními se nachází například zvýšení finanční podpory pro rodiče, kteří pečují o dítě, rozšíření možností pro sladění rodinného a pracovního života nebo zavedení opatření, která by přispěla ke zvýšení rovnosti mezi muži a ženami. Nicméně je nutné mít na paměti, že implementace těchto opatření by mohla být fiskálně náročná. Bylo by potřeba zhodnotit výhody a náklady spojené s implementací těchto opatření a přístup, který by přinesl nejlepší výsledky pro občany České republiky. Doporučené postupy představují spíše inspirativní plány, které mohou sloužit jako vzor pro možná řešení v dané oblasti. Tyto postupy mohou být upraveny a přizpůsobeny konkrétním potřebám a podmínkám dané země či regionů. Implementace opatření může být ovlivněna řadou faktorů, včetně politických, ekonomických a sociálních aspektů. Předložené návrhy nelze samozřejmě aplikovat bez úprav přímo do českého kontextu, avšak představují užitečné inspirační zdroje pro další diskusi a plánování v této oblasti.

V závěru této práce lze konstatovat, že byl poskytnut ucelený a komplexní přehled o systému švédské rodinné politiky a jejích klíčových nástrojích. Tato práce může být cenným zdrojem

informací pro všechny, kteří se zajímají o problematiku podpory rodin. Rodinná politika hraje klíčovou roli v posilování sociální soudržnosti, podpoře rovnosti pohlaví a vytváří příznivé prostředí pro plánování rodiny a rozvoj dětí. Rozvoj dobré rodinné politiky je v současné době velmi aktuální a důležitý, neboť má vliv na mnoho oblastí společnosti a může přispět ke zlepšení kvality života občanů a celkovému pokroku společnosti.

Seznam literatury

Prameny

- DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivanka KOHOUTOVÁ. *Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3880-2.
- GIDDENS, Anthony. *Proměna intimity: sexualita, láska a erotika v moderních společnostech*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0175-5.
- HÖHNE S., 2008. *Podpora rodin s dětmi a vliv peněžních transferů na formu rodinného soužití*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i. 63 s. ISBN 978-80-87007-93-8.
- KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ, 2015. *Sociální politika*. Praha: Codex Bohemia. ISBN 978-80-7478-921-2.
- MATĚJKOVÁ, Barbora a Jana PALONCYOVÁ, 2005. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Brno: Masarykova univerzita v Brně pro Výzkumný ústav práce a sociálních věcí Praha. ISBN 80-210-3630-3.
- MITCHELL, Eva, 2010. *Finanční podpora rodin s dětmi v České republice v evropském kontextu*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky. ISBN 978-80-7330-183-5.
- MUNKOVÁ, Gabriela, 2004. *Sociální politika v evropských zemích*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0780-8.
- POTŮČEK, Martin. *Sociální politika*. 1995. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 1995. ISBN 80-85850-01-X.
- TOMEŠ, Igor, 2010. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-680-3.
- TOMEŠ, Igor, 2011. *Obory sociální politiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-868-5.

Internetové zdroje:

1177, 2022. Adoption. *1177* [online]. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.1177.se/Stockholm/barn--gravid/att-vara-foralder/foraldraskap-och-relationen-med-barnet/adoption>

AATOS, 2019. *Statistik skilsmässa – Hur många skiljer sig i Sverige och världen?: SKILSMÄSSA* [online]. 2019 [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://aatos.app/se/skilsmassa/artiklar/statistik-skilsmassa/>

AKTUÁLNĚ.CZ, c1999-2023. V Česku se znovu rozšíří jesle, do roku 2024 nahradí dětské skupiny, schválila vláda. *Aktuálně.cz* [online]. *Economia*, 20.7.2020 [cit. 2023-03-27]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/v-cesku-se-znovu-rozsiri-jesle-nahradi-detske-skupiny-schval/r~99e3af4acaa411ea8972ac1f6b220ee8/>

AKTUÁLNĚ.CZ, c1999-2023. Poslanci znovu navrhnou svatby homosexuálů. Zákon bych vetoval, oznámil Zeman. *Aktuálně.cz* [online]. *Economia*, 7.6.2022 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/homosexualove-by-podle-novely-mohli-uzavirat-manzelstvi-od-p/r~c55d83dce64d11ecbe29ac1f6b220ee8/>

ANDERSSON, Gunnar. *Family Policies and Fertility in Sweden* [online]. In: . 2008 [cit. 2023-02-06] Dostupné z: https://cis.ier.hit-u.ac.jp/Japanese/society/conference/conference_ces/gunnar.pdf

APERIO, 2022. Víte, jak získat příspěvek na předporodní kurz?. *Aperio: Společnost pro zdravé rodičovství* [online]. Praha, 2023 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.aperio.cz/clanky/vite-jak-ziskat-prispevek-na-predporodni-kurz>

BERGNEHR, Disa, WELLS, Michael B., ed. Families and Family Policies in Sweden. In: ROBILA, Michaela. *Handbook of Family Policies Across the Globe* [online]. 2014. Springer New York, NY [cit. 2023-12-19]. ISBN 978-1-4614-6771-7. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/256304538_Families_and_Family_Policies_in_Sweden

CAP, 2022. Overview of Swedish Adoption Law. In: *CAP: Center for Adoption Policy* [online]. New York, 2015 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <http://www.adoptionpolicy.org/pdf/eu-sweden.pdf>

CSN, 2023. Student grants and loans for studies in Sweden. CSN [online]. 2023 [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.csn.se/languages/english/student-grants-and-loans-for-studies-in-sweden.html>

ČSSZ a ÚŘAD PRÁCE ČR, 2021. *Příručka pro nastávající rodiče* [online]. Praha [cit. 2023-03-25]. ISBN 978-80-87039-56-4. Dostupné z: <https://www.cssz.cz/documents/20143/1045843/P%20%99%C3%ADru%C4%8Dka%20pro%20nast%C3%A1vaj%C3%ADc%C3%AD%20rodi%C4%8De.pdf/c609778a-e5ef-67ec-f7cd-b90da5ca7956>

DIBRANI, Adnan a Jennie NILSSON. *Förändrade åldersregler vid adoption: Förslag till riksdagsbeslut* [online]. In: . 2017, s. 1–2 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://data.riksdagen.se/fil/824ABF77-EB7A-4E65-8F28-4EC77BD633D0>

DUVANDER, Ann-Zofie a Tommy FERRARINI. *Sweden's Family Policy under Change: Past, Present, Future* [online]. In: . 2013 [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: http://www.su.se/polopoly_fs/1.153647.1383154498!/menu/standard/file/WP_2013_8.pdf

EUROFON, 2022. Švédsko – studium, práce, cestování. *Euroskop.cz: EU2022.cz* [online]. Úřad vlády České republiky, 2022 [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/clenske-staty/jednotlive-staty/svedsko/svedsko-studium-prace-cestovani/>

EUROPEAN COMMISSION, 2022. Eurydice: Sweden - Early childhood education and care. *European Commission* [online]. 2022c [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/sweden/early-childhood-education-and-care>

EUROPEAN COMMISSION, 2022. Sweden – Housing allowance. *European Commission* [online]. 2022a [cit. 2023-02-11]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1130&langId=en&intPageId=4807>

EUROPEAN COMMISSION, 2022. Sweden- Child allowance. *European Commission* [online]. 2022b [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1130&langId=en&intPageId=4804>

EUROPEAN COMMISSION, 2023. Eurydice: Sweden - Overview. *European Commission* [online]. 2023c [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/sweden/overview>

EUROPEAN COMMISSION. Employment, Social Affairs & Inclusion. *European Commission* [online]. 2022d [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1130&intPageId=4806&langId=en>

EUROPEAN E-JUSTICE, 2020. Vyživovací povinnost: Česká republika. *European e-justice* [online]. 17.12.2020 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/47/CS/family_maintenance?CZECH_REPUBLIC&member=1

EUROPEAN E-JUSTICE, 2021. Rozvod a rozluka: Švédsko. *European e-justice* [online]. 2021 [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-se-cs.do?member=1

EVROPSKÁ KOMISE. Zaměstnanost, sociální věci a sociální začleňování: Česká republika - Starobní důchody. *Evropská komise* [online]. 2022 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1106&langId=cs&intPageId=4478>

EY, 2021. Stávající systém sociálních služeb je nedostatečný a potřebuje zásadní změny. *EY* [online]. 15.7.2021 [cit. 2023-04-01]. Dostupné z: https://www.ey.com/cs_cz/health/cesko-starne-system-socialnich-sluzeb-ale-nestaci-uz-dnes

FEMINISMUS.CZ, 2013. SEXUÁLNÍ VÝCHOVA NENÍ V ČR V OHROŽENÍ, ALE JE STÁLE CO ZLEPŠOVAT. *Feminismus.cz: Náborový portál současného feminizmu* [online]. 30.11.2020 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://www.feminismus.cz/cz/clanky/sexualni-vychova-neni-v-cr-v-ohrozeni-ale-je-stale-co-zlepsovat>

FÖRSÄKRINGSKASSAN, 2022. Barnbidrag och flerbarnstillägg. *Försäkringskassan* [online]. Stockholm, 2022f [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.forsakringskassan.se/privatperson/foralder/barnbidrag-och-flerbarnstillagg>

FÖRSÄKRINGSKASSAN, 2022. Bostadsbidrag till unga (under 29 år). *Försäkringskassan* [online]. Stockholm, 2022e [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://www.forsakringskassan.se/privatperson/studerande/bostadsbidrag-till-unga-under-29-ar>

FÖRSÄKRINGSKASSAN, 2022. Care of a sick child (vab). *Försäkringskassan* [online]. Stockholm, 2023i [cit. 2023-01-08]. Dostupné z: <https://www.forsakringskassan.se/english/parents/care-of-a-sick-child-vab>

FÖRSÄKRINGSKASSAN, 2022. Föräldrapenning innan barnet föds. *Försäkringskassan* [online]. Stockholm, 2022a [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://www.forsakringskassan.se/privatperson/foralder/vantar-barn/foraldrapenning-innan-barnet-fods>

FÖRSÄKRINGSKASSAN, 2022. Föräldrapenning vid adoption. *Försäkringskassan* [online]. Stockholm, 2002c [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://www.forsakringskassan.se/privatperson/foralder/adoption/foraldrapenning-vid-adoption>

FÖRSÄKRINGSKASSAN, 2022. Föräldrapenning. *Försäkringskassan* [online]. Stockholm, 2022b [cit. 2023-02-06]. Dostupné z: <https://www.forsakringskassan.se/privatperson/foralder/foraldrapenning>

FÖRSÄKRINGSKASSAN, 2022. Underhållsbidrag från den andra föräldern. *Försäkringskassan* [online]. Stockholm, 2022h [cit. 2023-01-08]. Dostupné z: <https://www.forsakringskassan.se/privatperson/foralder/for-foraldrar-som-inte-lever-ihop/barnet-bor-hos-dig/underhallsbidrag-fran-den-andra-foralder>

FÖRSÄKRINGSKASSAN, 2022. 10-dagar vid barns födelse [online]. Stockholm, 2022d [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.forsakringskassan.se/privatperson/foralder/10-dagar-vid-barns-fodelse>

FÖRSÄKRINGSKASSAN, 2022. Barnet bor hos båda föräldrarna – växelvist boende [online]. Stockholm, 2022ch [cit. 2023-01-08]. Dostupné z: <https://www.forsakringskassan.se/privatperson/foralder/for-foraldrar-som-inte-lever-ihop/barnet-bor-hos-bada-foraldrarna---vaxelvist-boende>

HARTINGEROVÁ, Emma, c1999-2023. Stejnopohlavní manželství. *Právní prostor* [online]. Atlas consulting spol., 23.6.2021 [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/stejnopohlavni-manzelstvi>

IPSOS, 2021. *LGBT+ PRIDE 2021 GLOBAL SURVEY: A 27-country Ipsos survey* [online]. In: . 2021 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2021-06/LGBT%20Pride%202021%20Global%20Survey%20Report%20-%20US%20Version%20-%20Rev%202.pdf>

ISPV, 2018. Švédský zákon o sociálních službách je inspirací i pro Českou republiku. *Sociální politika EU: Revue pro sociální politiku a výzkum* [online]. Evropská unie, 2018 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://socialnipolitika.eu/2018/01/svedsky-zakon-o-socialnich-sluzbach-je-inspiraci-i-pro-ceskou-republiku/>

KONSENT, 2021. Žádná tabu před tabulí.: pro vyučující. metodiky k výuce sexuální výchovy. *Konsent* [online]. Praha, 2021 [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://konsent.cz/pro-vyucujici/>

LAMPERT, Heinz, 1985. *Lehrbuch der Sozialpolitik* [online]. 1985. New York: Springer-Verlag [cit. 2022-12-06]. ISBN 1985. 03-871-5823-5. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/37473922_Lehrbuch_der_Sozialpolitik

MACROTRENDS, 2023. Sweden Fertility Rate 1950–2023. *Macrotrends* [online]. 2023 [cit. 2023-01-18]. Dostupné z: <https://www.macrotrends.net/countries/SWE/sweden/fertility-rate>

MEČÍŘOVÁ, c1997-2023. Kdo bude mít nárok na sociální nebo ubytovací stipendium?. *Finance.cz* [online]. 06.09.2018 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/513921-socialni-ubytovaci-stipendium/>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2008. *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí: Metodická „doporučení“ Ministerstva práce a sociálních věcí ČR* [online]. In: . Na poříčním právu 1, 128 01 Praha 2, 2008 [cit. 2022-12-13]. ISBN 978-80-86878-82-9. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Rodinna_politika.pdf/c5ac6806-30a5-813c-a561-1578df33368e

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2023. Tisková zpráva. *MPSV* [online]. Praha, 15.2.2023 [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/4552532/TZ_valorizace_%C4%8Derven_15.2.2023+%281%29.pdf/0129a64f-7c91-bf5e-a27c-d0633ab3f319

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚD. Národní zpráva o rodině: zkrácená verze. In: : *Tisková zpráva* [online]. Kancelář ministra, Tiskové oddělení, 2004, s. 3 [cit. 2022-12-05]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/833915/040804a.pdf/e6ba30f4-b0f5-ea79-42bf-d3ef9ea85611>

MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU, c2005-2023. Co znamená genderový mainstreaming. *Ministerstvo průmyslu a obchodu* [online]. MPO, 31.5.2019 [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/rovnost-zen-a-muzu/genderovy-mainstreaming/co-znamená-genderovy-mainstreaming--246549/>

MITCHELL, Eva, 2013. Nerovnosti a rizika. In: *Nerovnosti a rizika: Esping- Andersenova teorie tří světů sociálního státu* [online]. Univerzita Karlova, Praha: Karolinum, s. 9–20 [cit. 2022-12-08]. ISBN 978-80-246-2222-4. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/cascislo/3522/PheH_2_2011.pdf

MPSV, 2020. Zásady OSN pro seniory. *MPSV* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 26.8.2020 [cit. 2023-03-22]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/zasady-osn-pro-senior>

MPSV, 2022. Tiskové zprávy 2022: Projekt Obědy do škol pomáhá už sedmým rokem. V tomto školním roce znovu zajistí tisícům dětí obědy zdarma. *MPSV* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, 6.10.2022 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/projekt-obedy-do-skol-pomaha-uz-sedmym-rokem-v-tomto-skolnim-roce-znovu-zajisti-tisicum-deti-obedy-zdarma>

MPSV, 2023. Příklad na dítě. *MPSV* [online]. MPSV, 2023d [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/pridavek-na-dite>

MPSV, 2023. Příspěvek na bydlení. *MPSV* [online]. MPSV, 2023c [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/prispevek-na-bydleni>

MPSV, 2023. Rodičovský příspěvek. *MPSV* [online]. MPSV, 2023b [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/rodicovsky-prispevek>

MPSV, 2023a. Porodné. *MPSV* [online]. MPSV, 2023a [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/-/porodne#zpusoby-podani>

MŠMT, 2013 – 2023. *PLNĚNÍ POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY V ZAHRANIČÍ OD 1. 9. 2017 – ZÁKLADNÍ INFORMACE* [online]. MŠMT, 2017 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/plneni-povinne-skolni-dochazky-v-zahranici-od-1-9-2017>

MŠMT, 2019. NEJČASTĚJŠÍ DOTAZY K PŘEDŠKOLNÍMU VZDĚLÁVÁNÍ. *MŠMT* [online]. MŠMT, 20.9.2019 [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/nejcastejsi-dotazy-k-predskolnimu-vzdelavani-aktualizace-k>

MŠMT, c2013 – 2023. ROVNOST ŽEN A MUŽŮ. *MŠMT* [online]. MŠMT, 2023 [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/genderova-rovnost>

MŠMT. Zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná... / Doporučení MŠMT k realizaci sexuální výchovy v... DOPORUČENÍ MŠMT K REALIZACI SEXUÁLNÍ VÝCHOVY V ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH. *MŠMT* [online]. MŠMT, 9.8.2010 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z:

<https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/doporuceni-msmt-k-realizaci-sexualni-vychovy-v-zakladnich>

MYNDIGHETEN FÖR FAMILJERÄTT OCH FÖRÄLDRASKAPSSTÖD, 2022. Rätten att ta del av information. *Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd* [online]. 2021 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.mfof.se/internationella-adoptioner/att-soka-sitt-ursprung/vagledning-vid-ursprungssokning/steg-2---samla-information/ratten-att-ta-del-av-information.html>

NORDIC CO-OPERATION, 2023. Retirement pension in Sweden. *Nordic Co-operation* [online]. Copenhagen, 2023 [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.norden.org/en/info-norden/retirement-pension-sweden>

NORDSTROM, Byron J., 2002. *The history of Sweden* [online]. Greenwood [cit. 2022-12-18]. ISBN 978-0313312588. Dostupné z: <https://archive.org/details/historyofsweden0000nord>

ÖSTERBERG, Jenny Magnusson Österberg, ed., 2022. Adoption. *1177* [online]. 2022 [cit. 2023-03-07]. Dostupné z: <https://www.1177.se/Stockholm/barn--gravid/att-vara-foralder/foraldraskap-och-relationen-med-barnet/adoption>

ROSSETTI, Daniel, © 2009-2023. Why Are Birth Rates in Sweden Falling?: Policy Insights. *Population Europe* [online]. Berlin, © 2009-2023 [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: <https://population-europe.eu/research/policy-insights/why-are-birth-rates-sweden-falling>

SKOLVERKET, 2014. *Sex Education: Gender equality, sexuality and human relationships in the Swedish Curricula* [online]. In: . 2014 [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65bd27/1553966490106/pdf3580.pdf>

SKOLVERKET, 2018. *Curriculum for the compulsory school, preschool class and school-age educare: Revised 2018* [online]. Stockholm: Norstedts Juridik kundservice [cit. 2023-03-17]. ISBN 978-913832734-0. Dostupné z: <https://www.skolverket.se/download/18.31c292d516e7445866a218f/1576654682907/pdf3984.pdf>

SOCIALSTYRELSEN, 2021. Statistik om aborter. *Socialstyrelsen* [online]. 2021 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/statistik/alla-statistikamnen/aborter/>

SOCIALSTYRELSEN, 2022. Ny kartläggning visar på brister i stöd till adopterade. *Socialstyrelsen* [online]. 2022 [cit. 2023-02-0160]. Dostupné z: <https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/pressrum/press/ny-kartlaggning-visar-pa-brister-i-stod-till-adopterade/>

STATISTA RESEARCH DEPARTMENT, 2022. Number of divorces in Sweden from 2011 to 2021. *Statista* [online]. 2022 [cit. 2022-01-21]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/523949/sweden-total-number-of-divorces/>

STATISTA RESEARCH DEPARTMENT, 2023. Fertility rate in Sweden 2012–2022. *Statista* [online]. 2023a [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/525511/sweden-fertility-rate/>

STATISTA RESEARCH DEPARTMENT, 2023. Number of divorces in Sweden from 2011 to 2021. *Statista* [online]. 2023b [cit. 2023-01-21]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/523949/sweden-total-number-of-divorces/>

STATISTICS SWEDEN, 2019. Archive:Marriages and births in Sweden. *Eurostat: Statistics Explained* [online]. 2018 [cit. 2023-01-20]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Marriages_and_births_in_Sweden&oldid=396647

Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030 [online], 2020. 2020. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2023-04-07]. ISBN 978-80-87601-46-4.

STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE, 2022. Adopce neboli osvojení. *Středisko náhradní rodinné péče* [online]. 2022 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: <https://nahradnirodina.cz/o-nahradni-rodinne-peci/adopce-neboli-osvojeni/>

STUDY IN SWEDEN, bez data vydání. Working while Studying. *Study in sweden* [online]. bez data vydání [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://studying-in-sweden.com/working-while-studying/>

SWEDEN SVERIGE, 2022. Children in Sweden: Strong rights and school for all. Here are 10 aspects of children's lives in Sweden. *Sweden Sverige* [online]. Swedish Institute, 2022b [cit. 2023-01-08]. Dostupné z: <https://sweden.se/life/society/children-in-sweden>

SWEDEN SVERIGE, 2022. Elderly care in Sweden: Sweden's elderly care system aims to help people live independent lives. *Sweden Sverige* [online]. 2022f [cit. 2023-04-07]. Dostupné z: <https://sweden.se/life/society/elderly-care-in-sweden>

SWEDEN SVERIGE, 2022. Gay rights in Sweden: Sweden is rated gay-friendly and the law aims to protect your right to be who you are. *Sweden Sverige* [online]. 2022e [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://sweden.se/life/equality/gay-rights-in-sweden>

SWEDEN SVERIGE, 2022. Gender equality: Equal power and influence for women and men – that's what Sweden is aiming for. *Sweden Sverige* [online]. 2022d [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://sweden.se/life/equality/gender-equality>

SWEDEN SVERIGE, 2022. The Swedish school system: Education is key in Sweden. It's tax-financed, and compulsory from the age of 6. *Sweden Sverige* [online]. 2022c [cit. 2023-03-08]. Dostupné z: <https://sweden.se/life/society/the-swedish-school-system>

SWEDEN SVERIGE, 2022. Work – life balance: In Sweden, it's possible to combine career with family life. Here's why. *Sweden Sverige* [online]. Swedish Institute, 2022a [cit. 2023-01-07]. Dostupné z: <https://sweden.se/life/society/work-life-balance>

SWEDISH GENDER EQUALITY AGENCY, 2022. GENDER EQUALITY POLICY IN SWEDEN. *Swedish Gender Equality Agency* [online]. 2022 [cit. 2023-03-17]. Dostupné z: <https://swedishgenderequalityagency.se/gender-equality-in-sweden/>

TŮMOVÁ, Tereza, 2023. Žáci se o sexu učí jen z porna. Sexuální výchova ve školách chybí. *Stisk online* [online]. Brno, 18.5.2021 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://stisk.online/a/S9Nbh/zaci-se-o-sexu-uci-jen-z-porna-sexualni-vychova-ve-skolach-chybi>

TŮMOVÁ, Tereza, 2023. Žáci se o sexu učí jen z porna. Sexuální výchova ve školách chybí. *Stisk online* [online]. Brno, 18.5.2021 [cit. 2023-03-29]. Dostupné z: <https://stisk.online/a/S9Nbh/zaci-se-o-sexu-uci-jen-z-porna-sexualni-vychova-ve-skolach-chybi>

ÚŘAD PRO MEZINÁRODNĚ PRÁVNÍ OCHRANU DĚTÍ, 2023. Výživné – kdo jej platí, v jaké výši, komu a jak dlouho?. *Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí* [online]. 2023 [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.umpod.cz/web/cz/vyzivne-kdo-jej-plati-v-jake-vysi-komu-a-jak-dlouho>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, c2009-2023. Strategie rovnosti žen a mužů na léta 2021 – 2030. *Vláda České republiky* [online]. Vláda ČR, 2021 [cit. 2023-03-30]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/Strategie_rovnosti_zen_a_muzu.pdf

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, c2009-2023. TZ: Index rovnosti žen a mužů 2021: Česko má v rovnosti žen a mužů stále co zlepšovat. *Vláda České republiky* [online]. Vláda ČR, 28.10.2021 [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/tz-index-rovnosti-zen-a-muzu-2021-cesko-ma-v-rovnosti-zen-a-muzu-stale-co-zlepsovat-191474/>

Zákon č.89/2012 Sb. , Manželství: Všeobecné ustanovení, 2012. In: . ročník 2012, § 655. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>

Zákon č.111/1998 Sb. , Zákon o vysokých školách o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), 1998. In: . ročník 1998, Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1998-111>

Zákon č.561/2004 Sb. , Zákon o předškolním, základním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), 2004. In: . ročník 2004, Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

Zákon č.198/2009 Sb. , Zákon o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), 2009. In: . ročník 2009, Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-198>

ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA MINISTERSTVA VNITRA ČR, 2020. Genetické vyšetření při užívání hormonální antikoncepce pro dívky od 12 let. *Zdravotní pojišťovna Ministerstva vnitra*

ČR [online]. ZP Zdravotní pojišťovna ministerstva vnitra České republiky, 2023 [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.zpmvcr.cz/pojistenci/bonusy-na-prevenci/geneticke-vysetreni-pri-uzivani-hormonalni-antikoncepce-pro-divky-od>

Seznam příloh

Obrázek 1. Počet živě narozených dětí a míra porodnosti ve Švédsku v letech 2000-2013....	17
Obrázek 2. Počet rozvodů od roku 2000 do roku 2021.....	19
Tabulka 1. Charakteristiky welfare režimů.....	14
Tabulka 2. Hlavní změny v rodinné politice od roku 1945 do roku 1977.....	21
Tabulka 3. Počet dní s příspěvkem při adopci více dětí.....	24
Tabulka 4. Rodičovská dovolena při narození dvojčat, trojčat a čtyřčat.....	24